

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PHILIPPE'A LÉGERA
przedstawiona w dniu 28 października 2004 r.¹

Spis treści

I — Stan faktyczny sporu	I - 6693
II — Skarga wniesiona do Sądu i zaskarżone wyroki	I - 6696
III — Przebieg postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości i wnioski zawarte w odwołaniach	I - 6696
IV — W przedmiocie odwołań	I - 6696
A — W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na wadzie uzasadnienia zaskarżonego wyroku	I - 6697
B — W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na pogwałceniu pojęcia „uzgodnionej praktyki”	I - 6701
C — W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na wadzie uzasadnienia zaskarżonego wyroku	I - 6704
D — W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na błędach w wykładni i stosowaniu zasad odnośnie do nakładania grzywny	I - 6708
E — W przedmiocie zarzutu piątego, opartego na błędach w ocenie czasu trwania naruszenia	I - 6713
F — W przedmiocie zarzutu szóstego, opartego na naruszeniu prawa do obrony, zasady równego traktowania i zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań	I - 6718
V — W przedmiocie odwołania wzajemnego	I - 6726
A — W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na wypaczeniu dowodów	I - 6729
B — W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na niedochowaniu przesłanek przeniesienia z jednego przedsiębiorstwa na drugie odpowiedzialności za zachowanie niezgodne z zasadami konkurencji	I - 6732

¹ — Język oryginału: francuski.

C — W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu wymogów w zakresie prawa do obron	I - 6733
D — W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na istotnej nieprawidłowości ustaleń faktycznych i wypaczeniu dowodów	I - 6735
VI — Przejęcie sprawy	I - 6736
VII — W przedmiocie skargi w pierwszej instancji	I - 6736
VIII — W przedmiocie kosztów	I - 6739
IX — Wnioski	I - 6740

1. Przedmiotem niniejszych spraw są odwołania złożone przez spółki Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox) (zwaną dalej „Acerinox”), Krupp Thyssen Stainless GmbH (zwaną dalej „KTS”) i ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA (zwaną dalej „AST”) od wyroków Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach dotyczących „dopłat do stopu”². Sprawy te dotyczą kartelu cenowego w sektorze stali nierdzewnej.

przedsiębiorstwom, które przyznały się do naruszenia, niż przedsiębiorstwom, które ograniczyły się do uznania prawdziwości okoliczności faktycznych.

3. Zanim przystąpię do analizy tych zarzutów, przypomnę stan faktyczny sporu, a w szczególności powiązania pomiędzy różnymi przedsiębiorstwami, których dotyczy ta sprawa. Powiązania te są w istocie dość ważne dla analizy odwołań.

2. W jednym z zarzutów podniesionych przez strony została poruszona interesująca kwestia współpracy przedsiębiorstw z Komisją Wspólnot Europejskich w trakcie postępowania administracyjnego. Trzeba będzie zatem ustalić, czy Komisja może zmniejszyć grzywnę w większym stopniu wymierzoną

I — Stan faktyczny sporu

4. Krupp Thyssen Nirosta GmbH (zwaną dalej „KTN”) jest spółką prawa niemieckiego powstałą w dniu 1 stycznia 1995 r. w wyniku koncentracji działalności w sektorze wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej Thyssen Stahl AG (zwanej dalej „Thyssen Stahl”) i Fried Krupp AG Hoesch-Krupp (zwanej dalej „Krupp”). Nazwa tej spółki została zmieniona w dniu 16 września 1997 r. na KTS.

2 — Wyrok w sprawach połączonych T-45/98 i T-47/98 Krupp Thyssen Stainless GmbH i Acciai speciali Terni SpA przeciwko Komisji, Rec. str. II-3757 (inaczej zwany „zaskarżonym wyrokiem” lub „wyrokiem w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji”) i wyrok w sprawie T-48/98 Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox) przeciwko Komisji, Rec. str. II-3859 (inaczej zwany „zaskarżonym wyrokiem” lub „wyrokiem w sprawie Acerinox przeciwko Komisji”).

5. AST jest spółką prawa włoskiego, której jednym z głównych sektorów działalności jest wytwarzanie wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej. Spółka powstała w dniu 1 stycznia 1994 r. w wyniku podziału działalności włoskiej grupy ILVA na trzy oddzielne przedsiębiorstwa. W dniu 21 grudnia 1994 r. Komisja Wspólnot Europejskich udzieliła zgody na łączne nabycie spółki AST przez kilka spółek, wśród których znajdowały się Krupp i Thyssen Stahl. Udział spółki Krupp w AST wzrósł w grudniu 1995 r. z 50% do 75%, a następnie w dniu 10 maja 1996 r. do 100%. Te udziały zostały później zbyte na rzecz KTN, która następnie przekształciła się w KTS.

6. Acerinox jest spółką hiszpańską prowadzącą działalność w dziedzinie stali nierdzewnej, w szczególności w sektorze wyrobów płaskich.

7. W dniu 16 marca 1995 r. na skutek informacji opublikowanych w prasie i skarg konsumentów Komisja, działając na podstawie art. 47 traktatu EWWiS, zażądała od kilku producentów stali nierdzewnej informacji dotyczących wspólnego podwyższenia ceny przez tych producentów, określonego jako „dopłata do stopu”.

8. Dopłata do stopu jest dodatkiem do ceny obliczonym na podstawie kursu cen elementów stopu i dodawanym do podstawowej ceny stali nierdzewnej. Koszty elementów

stopu wykorzystywanych przez producentów stali nierdzewnej (niklu, chromu i molibdenu) stanowią istotną część kosztów produkcji. Kursy cen tych elementów są wyjątkowo zmienne.

9. W dniu 19 grudnia 1995 r. Komisja na podstawie uzyskanych informacji skierowała do 19 przedsiębiorstw pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

10. W grudniu 1996 r. i styczniu 1997 r., po serii wizji lokalnych przeprowadzonych przez Komisję, adwokaci lub przedstawiciele części przedsiębiorstw poinformowali Komisję o chęci współpracy. W tym celu do Komisji zostały skierowane oświadczenia: w dniu 17 grudnia 1996 r. wystosowane przez Acerinox, ALZ NV, Avesta Sheffield AB (zwaną dalej „Avesta”), KTN i Usinor SA (zwaną dalej „Usinor” lub „Ugine”) oraz w dniu 10 stycznia 1996 r. przez AST.

11. W dniu 24 kwietnia 1997 r. Komisja skierowała do tych przedsiębiorstw, w tym również do Thyssen Stahl, pisma zawierające nowe przedstawienie zarzutów, które zastąpiło przedstawienie zarzutów z dnia 19 grudnia 1995 r.

12. W dniu 21 stycznia 1998 r. Komisja wydała decyzję 98/247/EWWiS dotyczącą procedury stosowania art. 65 traktatu EWWiS (sprawa IV/35.814 — Dopłata do stopu)³.

13. Zgodnie z tą decyzją w roku 1993 ceny elementów stopu ze stali nierdzewnej znacznie spadły. Gdy od września 1993 r. wzrósł kurs ceny niklu, marże producentów zostały znacznie obniżone. W celu sprostania tej sytuacji większość producentów wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej uzgodniła w trakcie spotkania mającego miejsce w Madrycie w dniu 16 grudnia 1993 r. (zwanego dalej „spotkaniem w Madrycie”) wspólne podwyższenie cen poprzez zmianę metody obliczania dopłaty do stopu. W tym celu producenci ci zdecydowali się zastosować od dnia 1 lutego 1994 r. dopłatę do stopu obliczaną według formuły używanej po raz ostatni w roku 1991, przyjmując dla wszystkich producentów jako wartości odniesienia dla elementów stopu dane z września 1993 r., w którym kurs ceny niklu osiągnął historyczne minimum.

14. W spornej decyzji sprecyzowano, że dopłata do stopu, obliczona na podstawie nowo określonych wartości odniesienia, była stosowana przez wszystkich producentów, począwszy od dnia 1 lutego 1994 r., w odniesieniu do sprzedaży w Europie, z wyłączeniem Hiszpanii i Portugalii.

15. W art. 1 spornej decyzji Komisja uznała, że modyfikując i stosując w sposób uzgodniony wartości odniesienia w formule obliczenia dopłaty do stopu, Acerinox, ALZ NV, AST, Avesta, Krupp (KTN od 1 stycznia 1995 r.), Thyssen Stahl (KTN od 1 stycznia 1995 r.), Usinor, w okresie od grudnia 1993 r. do listopada 1996 r. w przypadku Avesty i do chwili wydania spornej decyzji w przypadku wszystkich pozostałych przedsiębiorstw, naruszyły art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS. Zdaniem Komisji celem i skutkiem tej praktyki było ograniczenie oraz zakłócenie konkurencji na wspólnym rynku.

16. W art. 2 spornej decyzji Komisja zdecydowała się nałożyć następujące grzywny:

— Acerinox:	3 530 000 ECU,
— ALZ NV:	4 540 000 ECU,
— AST:	4 540 000 ECU,
— Avesta:	2 810 000 ECU,
— KTN:	8 100 000 ECU,
— Usinor:	3 860 000 ECU.

³ — Dz.U. L 100, str. 55 (zwana dalej „sporną decyzją” lub „decyzją”).

II — Skarga wniesiona do Sądu i zaskarżone wyroki

17. Pismami złożonymi w dniach 11 marca 1998 r. i 13 marca 1998 r. KTS, AST i Acerinox wniosły skargi do Sądu.

18. Wszystkie skarżące żądały stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji i — pomocniczo — uchylecia grzywny, która została na nie nałożona, lub zmniejszenia jej wysokości.

19. Sąd uwzględnił częściowo te żądania. W wyroku KTS i AST przeciwko Komisji Sąd stwierdził nieważność art. 1 spornej decyzji w zakresie, w jakim decyzja uznała KTN za odpowiedzialną za naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl, oraz zmniejszył do 4 032 000 EUR wysokość grzywny nałożonej na KTS i AST. W wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji Sąd zmniejszył do 3 136 000 EUR wysokość grzywny nałożonej na Acerinox.

III — Przebieg postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości i wnioski zawarte w odwołaniach

20. Pismami złożonymi do sekretariatu Trybunału odpowiednio w dniu 22 lutego 2002 r. (C-57/02 P) i w dniu 28 lutego

2002 r. (C-65/02 P i C-73/02 P) Acerinox, KTS i AST wniosły odwołania od powołanych powyżej wyroków.

21. Wszystkie skarżące wnoszą o uchylenie zaskarżonego wyroku i obciążenie Komisji kosztami postępowania. Ponadto Acerinox i KTS żądają od Trybunału przejęcia sprawy i stwierdzenia nieważności spornej decyzji lub w każdym razie zmniejszenia kwoty grzywny nałożonej na te spółki.

22. W sprawie C-65/02 P Komisja wniosła odwołanie wzajemne od wyroku KTS i AST przeciwko Komisji. Instytucja ta żąda od Trybunału uchylenia tego wyroku w zakresie, w jakim wyrok stwierdza nieważność spornej decyzji (w części wyroku odnoszącej się do naruszenia popełnionego przez Thyssen Stahl) i zmniejsza kwotę grzywny nałożonej na KTN. Komisja żąda również obciążenia KTS kosztami postępowania.

IV — W przedmiocie odwołań

23. W uzasadnieniu swoich wniosków trzy spółki podnoszą dwa zarzuty nieważności:

— błędy w ocenie czasu trwania naruszenia
i

- naruszenie prawa do obrony, zasady równego traktowania i zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań.

A — *W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na wadzie uzasadnienia zaskarżonego wyroku*

24. KTS i AST podnoszą ponadto inny zarzut oparty na błędach w wykładni i stosowaniu zasad dotyczących nakładania grzywny.

27. W pierwszej instancji Acerinox utrzymywała, że Komisja nie przedstawiła dowodu na istnienie porozumienia lub uzgodnionej praktyki odnośnie do stosowania dopłat do stopu na rynku hiszpańskim.

25. Acerinox podnosi trzy dodatkowe zarzuty:

28. Sąd oddalił ten zarzut z następujących powodów:

- błąd w ocenie jej argumentów i brak uzasadnienia zaskarżonego wyroku;

- pogwałcenie pojęcia „uzgodniona praktyka” i

- wada uzasadnienia zaskarżonego wyroku.

„29 Należy przypomnieć, że w przypadku sporu co do naruszenia reguł konkurencji to do Komisji należy przedstawienie dowodu na stwierdzone przez nią naruszenie i przedstawienie właściwych środków dowodowych w celu wykazania, zgodnie z wymogami prawa, istnienia okoliczności faktycznych wskazujących na takie naruszenie [...].

26. Analizę rozpocznę od zarzutów podniesionych wyłącznie przez Acerinox (pkt A–C), następnie zbadam zarzuty wspólne dla KTS i AST (pkt D) i zakończę badaniem zarzutów wspólnych dla trzech skarżących spółek (pkt E i F).

30 Jednakże w przypadku, gdy został ustalony udział przedsiębiorstwa w spotkaniach [...] mających charakter oczywiście antykonkurencyjny, wówczas to przedsiębiorstwo zobowiązane jest przedstawić okoliczności pozwalające na ustalenie, że jego udział w takich spot-

- kaniach nie miał charakteru antykonkurencyjnego, poprzez wykazanie, że poinformowało ono swoich konkurentów o tym, iż uczestniczyło w nich z odmiennym od nich nastawieniem [...].
- 31 W okolicznościach niniejszej sprawy bezsporne jest, iż skarżąca wzięła udział w spotkaniu w Madrycie w dniu 16 grudnia 1993 r. oraz że spotkanie to skutkowało porozumieniem określonych producentów wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej dotyczącym stosowania, począwszy od tej daty, identycznych wartości odniesienia w formule obliczenia dopłat do stopu, a więc ustalenia elementu ceny końcowej, naruszającym art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS.
- 32 Należy jednak zbadać, czy skarżąca w wystarczający sposób zdystansowała się od tego kartelu, tak że nie można jej zarzucić naruszenia art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS.
- 33 [Odnośnie do rynku hiszpańskiego] bezsporne jest [...], że podczas tego spotkania [w Madrycie] Acerinox wyraziła wolę niestosowania dopłaty do stopu w Hiszpanii z powodu panującej w tym kraju sytuacji gospodarczej.
- 34 [W istocie] motyw 27 decyzji przypomina [...], że w trakcie omawianego spotkania »Acerinox poinformowała o swoim zamiarze niestosowania dopłaty w Hiszpanii, ponieważ uważała, iż ten środek nie wywołałby żadnego wzrostu popytu i nie miałby żadnego pozytywnego wpływu na przemysł hiszpański, który znalazł się w głębokim kryzysie«.
- 35 Ponieważ zatem pewne jest, że w dniu spotkania w Madrycie skarżąca zdystansowała się od kartelu w zakresie dopłat do stopu w zakresie, w jakim dotyczył on rynku hiszpańskiego, to zwykły fakt, że skarżąca uczestniczyła w tym spotkaniu, nie pozwala na uznanie jej za uczestniczkę kartelu, którego przedmiotem jest ustalenie wartości odniesienia dla dopłat do stopu na tym rynku z naruszeniem art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS.
- 36 Ponieważ cele tego kartelu były wówczas sprzeczne z interesami Acerinox w zakresie, w jakim dotyczył on rynku hiszpańskiego, jedynie dowód zobowiązania się tego przedsiębiorstwa do stosowania dopłat do stopu na rynku krajowym mógłby zostać uznany za przystąpienie tego przedsiębiorstwa do kartelu obejmującego Hiszpanię [...].
- 37 Tymczasem z akt sprawy wynika, że [...] Avesta, w faksie z dnia 14 stycznia

1994 r., poinformowała swoje oddziały, w tym również oddział w Hiszpanii, o stanowisku niektórych z konkurentów dotyczącym daty zastosowania dopłat do stopu na ich rynkach krajowych. W szczególności w odniesieniu do Acerinox wskazano, że:

»Acerinox oświadczyła, że dopłaty do stopu będą stosowane od dnia 1 kwietnia 1994 r. (sic, od kwietnia)« [»Acerinox have announced that surcharges will be applied from 1st April 1994 (yes April!!!)«].

45 Z powyższych uwag wynika, że skarżącą należy postrzegać jako uczestniczkę kartelu [...] w zakresie, w jakim miał on na celu stosowanie tej dopłaty do stopu w Hiszpanii, poczynwszy od jej przystąpienia do kartelu najpóźniej w dniu 14 stycznia 1994 r. [...]”.

29. W pierwszym zarzucie odwołania Acerinox zarzuca Sądowi dokonanie ustalenia, że uczestniczyła ona w kartelu obejmującym rynek hiszpański, i że Sąd uznał za dowód tego uczestnictwa faks Avesty z dnia 14 stycznia 1994 r.

38 W tym względzie skarżąca nie kwestionuje prawdziwości przypisywanych jej twierdzeń, ale ogranicza się do zwrócenia uwagi, że takie oświadczenie wykazuje tym bardziej, że w dniu spotkania w Madrycie nie istniało porozumienie lub uzgodniona praktyka w zakresie odroczonego stosowania dopłat do stopu w Hiszpanii. Niemniej jednak nie zmienia to faktu, że takie oświadczenie stanowi dowód na to, że w każdym razie w dniu 14 stycznia 1994 r. Acerinox wyraziła swój zamiar stosowania dopłat do stopu w Hiszpanii zgodnie z zasadami ustalonymi przez zainteresowane przedsiębiorstwa na spotkaniu w Madrycie, a zatem przystąpiła do kartelu.

30. Skarżąca przypomina, że wyraźnie zakwestionowała przed Sądem treść, a tym samym i wartość dowodową tego faksu. Sąd — uznając ten dokument za dowód jej uczestnictwa w kartelu bez odniesienia się do argumentów podniesionych przez nią — naruszył obowiązek uzasadnienia, który na nim ciąży.

31. Jak to wskazałem w sprawie Belgia przeciwko Komisji⁴, Trybunał rzadko korzystał z okazji, aby określić obowiązek uzasadnienia, który spoczywa na Sądzie. Jednakże aktualne orzecznictwo pozwala na wyłonienie pewnych zasad.

[...]

⁴ — Wyrok z dnia 11 września 2003 r. w sprawie C-197/99 P, Rec. str. I-8467, pkt 65–68 mojej opinii.

32. Należy uznać, że uzasadnienie wyroku powinno przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie Sądu, pozwalając zainteresowanym na poznanie powodów wydanego orzeczenia, a Trybunałowi na dokonanie jego kontroli sądowej⁵. Odnośnie do odwołania wniesionego na podstawie art. 230 WE lub art. 33 traktatu EWWiS wymóg uzasadnienia pociąga za sobą w sposób oczywisty konieczność, aby Sąd rozpatrzył żądanie stwierdzenia nieważności podniesione przez skarżącego i wyjaśnił powody prowadzące do nieuwzględnienia żądania lub stwierdzenia nieważności zaskarżonego aktu.

33. Jest oczywiste, że aby móc skutecznie rozpatrzyć żądanie stwierdzenia nieważności, Sąd musi najpierw dobrze zrozumieć to żądanie. Jeśli Sąd pomyli się odnośnie do znaczenia jednego z powołanych przez skarżącego zarzutów, to wówczas może niesłusznie uznać ten zarzut za niedopuszczalny⁶ lub oddalić co do istoty zarzut inny niż ten, który w rzeczywistości został podniesiony⁷. W obu przypadkach Sąd uchybia obowiązkowi uzasadnienia, który na nim ciąży, ponieważ nie odnosi się do zarzutu w rzeczywistości podniesionego przez skarżącego.

34. Uważam, że w danej sprawie Sąd popełnił tego rodzaju błąd.

35. Sąd bowiem orzekł w pkt 36–38 zaskarżonego wyroku, że Acerinox uczestniczyła w kartelu w zakresie, w jakim obejmował on rynek hiszpański. Za dowód uczestnictwa tej spółki Sąd uznał faks Avesty z dnia 14 stycznia 1994 r., który stwierdza, że „Acerinox oświadczyła, że dopłaty do stopu będą stosowane od dnia 1 kwietnia 1994 r. (dokładnie, od kwietnia!)”, oraz fakt, że zdaniem Sądu „skarżąca nie kwestionuje prawdziwości przypisywanych jej twierdzeń”.

36. Otóż wbrew temu, co stwierdził Sąd, Acerinox wyraźnie zakwestionowała treść tego faksu. W swej skardze wniesionej do Sądu skarżąca uściśla, że „[t]a informacja, dotycząca »oświadczenia« złożonego przez skarżącą [...], jest nieprawdziwa. Żadne »oświadczenie« tego typu nie zostało złożone”⁸.

37. Nawet jeżeli, jak to później zostanie wykazane⁹, to zakwestionowanie nie było szczególnie stanowcze, niemniej jednak miało ono rzeczywiście miejsce: Acerinox

5 — Zobacz podobnie wyroki z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie C-259/96 P Rada przeciwko De Nil i Impens, Rec. str. I-2915, pkt 32–34, z dnia 17 maja 2001 r. w sprawie C-449/98 P IECC przeciwko Komisji, Rec. str. I-3875, pkt 70, jak również postanowienia z dnia 19 lipca 1995 r. w sprawie C-149/95 P(R) Komisja przeciwko Atlantic Container Line i in., Rec. str. I-2165, pkt 58, z dnia 14 października 1996 r. w sprawie C-268/96 P(R) SCK i FNK przeciwko Komisji, Rec. str. I-4971, pkt 52, z dnia 25 czerwca 1998 r. w sprawie C-159/98 P(R) Antyle Niderlandzkie przeciwko Radzie, Rec. str. I-4147, pkt 70.

6 — Wyrok z dnia 29 czerwca 1994 r. w sprawie C-298/93 P Klinke przeciwko Trybunałowi Sprawiedliwości, Rec. str. I-3009, pkt 21–25.

7 — Ibidem (pkt 19 i 20).

8 — Skarga wniesiona przez Acerinox w sprawie T-48/98 (str. 9). Zobacz również replikę złożoną przez Acerinox w tej sprawie (pkt 10).

9 — Zobacz pkt 203–209 niniejszej opinii.

przed Sądem zakwestionowała treść, a więc i wartość dowodową faksu Avesty z dnia 14 stycznia 1994 r.

38. Wobec tego uważam, że Sąd nie mógł uznać faksu ze stycznia 1994 r. za dowód, nie wyjaśniając przyczyn, dla których należało odmówić wiary zakwestionowaniu tego faksu przez skarżącą. Nie odnosząc się do argumentów podniesionych przez nią w tym względzie, Sąd uchybił obowiązkowi uzasadnienia, który na nim ciąży na mocy art. 36 i 53 Statutu Trybunału Sprawiedliwości.

39. Proponuję zatem Trybunałowi uchylenie zaskarżonego wyroku w tym zakresie. Ze względu na okoliczność, że zaskarżony wyrok zostaje uchylony jedynie w części, należy dokonać dalszego zbadania zarzutów podniesionych przez skarżące¹⁰.

B — W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na pogwałceniu pojęcia „uzgodnionej praktyki”

40. Drugi zarzut odwoławczy zmierzający do stwierdzenia nieważności dotyczy pkt 29–45 wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji.

41. Sąd przytacza tu następujące rozumowanie:

„29 Należy przypomnieć, że w przypadku sporu co do naruszenia reguł konkurencji to do Komisji należy przedstawienie dowodu na stwierdzone przez nią naruszenie i przedstawienie właściwych środków dowodowych w celu wykazania, zgodnie z wymogami prawa, istnienia okoliczności faktycznych wskazujących na takie naruszenie [...]”

[...]

40 Odnośnie do [stosowania dopłat do stopu w państwach Wspólnoty Europejskiej innych niż Hiszpania] argumenty skarżącej [...] oparte są na błędnym pojmowaniu wymogów dowodowych ustanowionych w art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS.

41 Należy bowiem stwierdzić, że skarżąca nie przedstawiła dowodu na to, że podczas spotkania w Madrycie zdystansowała się od innych uczestników spotkania, wyrażając swój zamiar niestosowania dopłat do stopu w innych państwach Wspólnoty Europejskiej oprócz Hiszpanii. Przeciwnie, z akt sprawy wynika w tym względzie, że

¹⁰ — Zobacz podobnie wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-196/99 P Aristraín przeciwko Komisji, Rec. str. I-11005, pkt 102.

w oświadczeniu z dnia 17 grudnia 1996 r. złożonym w odpowiedzi na pytania Komisji Acerinox wcale nie twierdziła, że podczas spotkania w Madrycie zajęła w tej kwestii takie samo stanowisko co w przypadku stosowania dopłat do stopu w Hiszpanii [...].

uprzedniego porozumienia zainteresowanych przedsiębiorstw, którego przedmiotem było wykorzystanie i stosowanie identycznych wartości odniesienia w formule obliczania dopłat do stopu.

[...]

- 42 Z tego oświadczenia wynika ponadto, że skarżąca wprowadziła dopłaty do stopu do swoich produktów od lutego 1994 r. w Danii, następnie w marcu w Niemczech, Norwegii i Szwecji, w kwietniu w Irlandii, Portugalii, Zjednoczonym Królestwie, a także we Włoszech i wreszcie w maju 1994 r. we Francji i w Belgii.
- 43 Dlatego skarżąca nie może skutecznie podnosić, że dostosowanie tych dopłat do stopu do dopłat stosowanych przez innych producentów obecnych na rynku wynika jedynie ze zbieżności zachowań wynikającej z oligopolistycznego charakteru rynku wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej, jak również z reguł przejrzystości ustanowionych w art. 60 traktatu EWWiS. Wprawdzie z orzecznictwa wynika, że zbieżność zachowań może być traktowana jako dowód porozumienia jedynie wówczas, gdy porozumienie stanowi jedyne możliwe do przyjęcia wytłumaczenie tej zbieżności [...], niemniej jednak w danej sprawie Komisja udowodniła istnienie
- 45 Z powyższych uwag wynika, że należy uznać, iż skarżąca od dnia 16 grudnia 1993 r., to jest od dnia spotkania w Madrycie, uczestniczyła w kartelu w zakresie, w jakim kartel ten miał na celu stosowanie w państwach członkowskich Wspólnoty innych niż Hiszpania dopłaty do stopu obliczanej na podstawie wartości odniesienia uzgodnionych pomiędzy przedsiębiorstwami [...].
42. W drugim zarzucie Acerinox zarzuca Sądowi nieuwzględnienie pojęcia „uzgodniona praktyka” w rozumieniu art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS.
43. Skarżąca przypomina, że w świetle orzecznictwa pojęcie to obejmuje nie tylko porozumienie przedsiębiorstw, ale także zachowanie na rynku będące wynikiem tego porozumienia i związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy tymi dwoma elementami.

44. Otóż Sąd orzekł w pkt 43 zaskarżonego wyroku, że skarżąca uczestniczyła w naruszeniu, bez ustalenia związku przyczynowego pomiędzy spotkaniem w Madrycie a jej zachowaniem na rynku.

45. Na wstępie należy zauważyć, że wbrew sugestii Acerinox Sąd nie zakwalifikował naruszenia jako „uzgodnionej praktyki” w rozumieniu art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS. Sąd ograniczył się jedynie do odwołania się do pojęcia „kartelu”, bez sprecyzowania, czy przyjął on formę porozumienia, czy też uzgodnionej praktyki. Jednakże opierając się nawet na założeniu kwalifikacji przyjętej przez Acerinox, należy odrzucić jej zarzut.

46. Niewątpliwie w świetle orzecznictwa¹¹ pojęcie „uzgodnionej praktyki” poza porozumieniem przedsiębiorstw obejmuje również zachowanie na rynku będące wynikiem tego porozumienia i związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy tymi dwoma elementami. Przyjmuje się zatem, że w ramach wykładni tego pojęcia nie można uważać, iż porozumienie koniecznie wpłynęło na zachowanie się przedsiębiorstw, które w nim uczestniczą¹².

11 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Participazioni, Rec. str. I-4125, pkt 118 i 119, w sprawie C-199/92 P Hüls przeciwko Komisji, Rec. str. I-4287, pkt 161.

12 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, pkt 119.

47. Jednakże zgodnie z tym samym orzecznictwem Trybunał uważa, że „należy domniemywać, z zastrzeżeniem przeciwnego dowodu, który muszą przedstawić podmioty zainteresowane, że przy określaniu swojego zachowania na rynku przedsiębiorstwa uczestniczące w porozumieniu i działające na rynku uwzględniają informacje, które wymieniły ze swoimi konkurentami”¹³. Trybunał uściślił, że takie domniemanie jest spójne z zasadą domniemania niewinności¹⁴, jak również z zasadami stosowanymi w zakresie ciężaru dowodu¹⁵.

48. Z powyższych uwag wynika, że Sąd jest uprawniony domniemywać — z zastrzeżeniem przeciwnego dowodu, którego ciężar spoczywa na zainteresowanym przedsiębiorstwie — że porozumienie wpłynęło na zachowanie się stron na rynku¹⁶.

49. Tymczasem w niniejszej sprawie Acerinox nie dowiódł ani nawet nie utrzymywał, że dostarczył Sądowi przeciwny dowód.

50. Z racji tego, że Komisja dostarczyła dowód na istnienie uprzedniego porozumie-

13 — Przywołane powyżej wyroki w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, pkt 121 i w sprawie Hüls przeciwko Komisji, pkt 162.

14 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie Hüls przeciwko Komisji, pkt 149, 150 i 168.

15 — Ibidem (pkt 167 i 168).

16 — Zobacz wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-491, pkt 1865, 1910 i 1938.

nia między właściwymi przedsiębiorstwami, Sąd mógł więc słusznie domniemywać, że skarżąca uwzględniła wymieniane informacje przy ustalaniu swego zachowania na rynku i że uczestniczyła w kartelu, który dotyczył państw innych niż Hiszpania.

51. Sąd wbrew twierdzeniom Acerinox Sąd nie naruszył prawa przy wykładni lub stosowaniu pojęcia „uzgodnionej praktyki”.

C — *W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na wadzie uzasadnienia zaskarżonego wyroku*

52. W trzecim zarzucie Acerinox zarzuca Sądowi niewystarczające uzasadnienie pkt 90 wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji.

53. W pierwszej instancji spółka ta twierdziła, że grzywny nałożone przez Komisję były nieproporcjonalne. Zdaniem Acerinox Komisja nie była uprawniona do ustalenia jednolitej wysokości wyjściowej grzywny do obliczenia wysokości grzywny dla wszystkich zainteresowanych spółek, ponieważ istnieją znaczne różnice w wielkości tych spółek.

54. Sąd nie uwzględnił tego argumentu z następujących powodów:

„77 Należy przypomnieć [...], że w decyzji Komisja ustaliła wysokość grzywien nałożonych na dane przedsiębiorstwa, a w szczególności na skarżącą, stosując metodę zdefiniowaną w wytycznych [w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (Dz.U. 1998, C 9 str. 3, zwanych dalej »wytycznymi«)].

78 Zgodnie z tą metodą Komisja określa wyjściową wysokość grzywny w oparciu o wagę naruszenia [...]. W tym kontekście naruszenia zostały podzielone na trzy kategorie, a mianowicie »naruszenia o małym znaczeniu«, [...] »poważne naruszenia« [...] oraz »bardzo poważne naruszenia« [...].

[...]

80 W niektórych przypadkach może wystąpić potrzeba stosowania kwot ważonych, określonych w ramach każdej z trzech kategorii w celu wzięcia pod uwagę określonej wagi naruszenia i tym

- samym rzeczywistego wpływu naganego zachowania każdego z przedsiębiorstw na konkurencję, w szczególności tam, gdzie istnieje znaczna dysproporcja pomiędzy wielkością przedsiębiorstw popełniających naruszenie tego samego typu, i dostosowania w związku z tym ogólnego punktu wyjścia do szczególnych cech każdego z przedsiębiorstw (pkt 1 A akapit szósty).
- 81 W niniejszej sprawie Komisja stwierdziła, że uwzględniając wagę naruszenia, wyjściową wysokość grzywny należy ustalić na 4 miliony ECU dla wszystkich zainteresowanych przedsiębiorstw [...]. Dokonując oceny, czy istniały »znaczne różnice« pomiędzy przedsiębiorstwami uczestniczącymi w naruszeniu, Komisja stwierdziła, że wszystkie przedsiębiorstwa mają duże rozmiary i w rezultacie nie należy dokonywać różnicowania wysokości pobieranych kwot z racji wagi naruszenia [...].
- [...]
- 87 Argument oparty na fakcie, że nałożone grzywny nie uwzględniają potęgi właściwych przedsiębiorstw z uwagi na ich udziały w rynku, powinien zostać również oddalony.
- 88 Należy oczywiście przypomnieć, że udziały w przedsiębiorstwa rynku mają znaczenie przy określaniu wpływu, jaki przedsiębiorstwo to może wywierać na dany rynek, lecz czynnik ten nie jest rozstrzygający przy dokonywaniu oceny, czy przedsiębiorstwo to jest silnym podmiotem gospodarczym [...].
- 89 Otóż zgodnie z ustalonym orzecznictwem wśród elementów oceny wagi naruszenia może, w zależności od przypadku, występować wielkość i wartość produkcji będącej przedmiotem naruszenia, jak również rozmiar i siła gospodarcza przedsiębiorstwa [...].
- 90 Dlatego w niniejszej sprawie Komisja słusznie mogła oprzeć się w szczególności na rozmiarze i na sile gospodarczej wspomnianych przedsiębiorstw, stwierdzając, że są one dużych rozmiarów, po wcześniejszym wskazaniu, iż owych sześć zainteresowanych przedsiębiorstw reprezentuje 80% produkcji europejskiej wyrobów końcowych ze stali nierdzewnej (motyw 9 decyzji). W tym zakresie porównanie dokonane przez Acerinox pomiędzy jej udziałem w rynku, który wynosił około 11%, a udziałami Usinoru, AST i Avesty, stanowiącymi odpowiednio około 18, 15 i 14% wspomnianego rynku, nie może wskazywać na »znaczny rozbieżność« pomiędzy tymi przedsiębiorstwami w rozumieniu pkt 1 A akapit szósty wytycznych, która bezwzględnie uzasadniałaby rozróżnienie dla celów oceny wagi naruszenia.

91 W tych okolicznościach wysokości grzywny nałożonej na skarżącą nie można uważać za nieproporcjonalną [...]”.

55. Acerinox utrzymuje, że pkt 90 wspomnianego wyroku nie został w wystarczającym stopniu uzasadniony z dwóch powodów.

56. Po pierwsze, to uzasadnienie nie pozwala na zrozumienie powodów, dla których Sąd stwierdził, że porównanie między udziałami w rynku skarżącej a udziałami Usinoru, AST i Avesty nie ma charakteru uwidoczniającego „znacznej rozbieżność” pomiędzy tymi przedsiębiorstwami czy też wymagany stopień zróżnicowania, aby móc odpowiadać kryteriom przyjętym przez Sąd.

57. Po drugie, zdaniem skarżącej, w ramach badania zgodności obliczeń wysokości grzywny z wytycznymi Sąd nie może się ograniczać zaledwie do sprawdzenia, czy istnieje „znaczna rozbieżność” pomiędzy przedmiotowymi przedsiębiorstwami. W rzeczywistości istnienie takiej rozbieżności stanowi jedynie jeden z przypadków, który może uzasadniać dostosowanie wysokości grzywny w celu uwzględnienia wielkości przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu.

58. Odnośnie do pierwszego argumentu należy przypomnieć, że uzasadnienie wyroku powinno przedstawiać w sposób jasny

i jednoznaczny rozumowanie Sądu, pozwalając zainteresowanym na poznanie powodów wydanego orzeczenia, a Trybunałowi na dokonanie jego kontroli¹⁷. Należy również przypomnieć, że w odniesieniu do skargi opartej na art. 33 traktatu EWWiS obowiązek uzasadnienia wymaga, aby Sąd zbadał zarzuty podniesione przez skarżącego i przedstawił powody, które skłoniły go do oddalenia zarzutu lub stwierdzenia nieważności zaskarżonego aktu.

59. Jednakże w wyroku w sprawie Connolly przeciwko Komisji¹⁸ i w powołanym powyżej wyroku w sprawie Belgia przeciwko Komisji Trybunał ograniczył ten obowiązek ustosunkowania się do podniesionych zarzutów. Trybunał stwierdził, że uzasadnienie wyroku powinno być oceniane pod kątem okoliczności sprawy¹⁹ i nie można wymagać, aby Sąd był zobowiązany do odniesienia się szczegółowo do każdego argumentu podniesionego przez skarżącego²⁰. Obowiązek szczegółowej odpowiedzi ustaje, gdy argument skarżącego nie jest wystarczająco jasny i precyzyjny lub gdy nie opiera się na szczegółowych elementach dowodowych²¹. Według mnie ten obowiązek ustaje również, gdy odpowiedź na argument skarżącego jest tak oczywista, że nie wymaga żadnego wyjaśnienia.

60. W niniejszej sprawie z pkt 90 zaskarżonego wyroku wynika, że różnica pomiędzy

17 — Zobacz pkt 32 niniejszej opinii.

18 — Wyrok z dnia 6 marca 2001 r. sprawie C-274/99 P, Rec. str. I-1611.

19 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie Connolly przeciwko Komisji, pkt 120.

20 — Przywołane powyżej wyroki w sprawie Connolly przeciwko Komisji, pkt 121 i w sprawie Belgia przeciwko Komisji, pkt 81.

21 — Idem.

udziałem w rynku skarżącej a udziałami innych zainteresowanych spółek nie jest wystarczająca, aby stanowić „znaczną rozbieżność” w rozumieniu pkt 1 A akapit szósty wytycznych.

61. W przeciwieństwie do Acerinox sądzę jednak, że nie było konieczne uściślanie przez Sąd kryterium przyjętego „celem wyciągnięcia takiego wniosku [lub też] stopnia zróżnicowania mogącego odpowiadać [temu] kryterium”²².

62. Oczywiście jest, że jakie by nie było znaczenie nadane pojęciu „znaczną rozbieżność w wielkości przedsiębiorstw” w rozumieniu pkt 1 A akapit szósty wytycznych, to różnica 3–7 punktów procentowych udziału w rynku zainteresowanych spółek nie może w żadnym wypadku stanowić takiej rozbieżności, aby zmusić Komisję do dostosowywania wysokości grzywny przy użyciu wytycznych. Odpowiedź na ten argument jest tak oczywista, że nie wymaga żadnych dodatkowych wyjaśnień.

63. Nie wydaje mi się, aby drugi argument Acerinox był bardziej zasadny.

64. Faktem jest, że w wytycznych²³ istnienie „znaczej rozbieżności w wielkości przedsiębiorstw” jest jedynie jednym z przypadków, w których może być uzasadnione dostosowywanie wysokości grzywny. W innych przypadkach wytyczne pozostawiają kwestię otwartą.

65. Wiadomo również, że przed Sądem spółce Acerinox chodziło tylko o ten przypadek, ponieważ utrzymywała ona, że Komisja powinna była dostosować wysokość grzywny z racji „poważnej rozbieżności w wielkości spółek”²⁴.

66. W tych okolicznościach teza Acerinox sprowadza się do przeniesienia na Sąd ciężaru zbadania z własnej inicjatywy wszystkich elementów mogących uzasadnić dostosowanie wysokości grzywny. W rzeczywistości Acerinox, utrzymując, że Sąd nie może ograniczyć się do sprawdzenia, czy istnieje znaczna rozbieżność w wielkości przedsiębiorstw, ponieważ istnienie takiej rozbieżności jest jedynie jednym z przypadków, o których mowa w wytycznych, twierdzi w istocie, że obowiązek uzasadnienia nakłada na Sąd następujące obowiązki:

23 — Należy zaznaczyć, że zgodność z prawem wytycznych jest podważana w sprawach C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rorindustri i in. przeciwko Komisji, zawisłych przed Trybunałem, w których rzecznik generalny Tizzano przedstawił swoją opinię w dniu 8 lipca 2004 r.

24 — Skarga złożona przez Acerinox w sprawie T-48/98 (str. 19).

— przewidzenie wszystkich możliwych przypadków, w których zgodnie z wytycznymi wysokość grzywny może zostać dostosowana w celu uwzględnienia wagi właściwej każdemu z przedsiębiorstw;

— przewidzenie wszystkich możliwych argumentów, jakie Acerinox mogłaby przytoczyć w celu zakwestionowania odmownej decyzji Komisji odnośnie do dokonania takiego dostosowania i

— zbadanie zgodności z prawem decyzji Komisji w stosunku do tak zdefiniowanych kryteriów.

67. Wydaje mi się, że nawet w skardze z nieograniczonego prawa orzekania, wniesionej na podstawie art. 229 WE lub 36 akapit drugi traktatu EWWiS, wymóg uzasadnienia nie nakłada takiego obowiązku na sąd wspólnotowy. W każdym razie Acerinox nie dostarczyła żadnego elementu pozwalającego w to wątpić.

68. Proponuję więc Trybunałowi oddalenie trzeciego zarzutu jako bezzasadnego.

D — W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na błędach w wykładni i stosowaniu zasad odnośnie do nakładania grzywny

69. Czwarty zarzut dotyczy pkt 189–192 wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji.

70. KTS i AST zarzuciły Komisji przed Sądem nałożenie trzech odrębnych grzywn na KTN, AST i Thyssen Stahl. Utrzymywały one, że ze względu na przynależenie tych spółek do tej samej grupy Komisja powinna była nałożyć jedną grzywnę na KTN, obejmującą jednocześnie działalność KTN, AST i Thyssen Stahl.

71. Sąd odrzucił ten argument z następujących powodów:

„189 Zgodnie z ustalonym orzecznictwem zachowanie antykonkurencyjne przedsiębiorstwa może zostać przypisane jego spółce dominującej, gdy przedsiębiorstwo to nie działało w sposób samodzielny, lecz wykonywało zasadniczo

polecenia spółki dominującej, uwzględniając w szczególności łączące je związki ekonomiczne i prawne [...].

190 Należy w tej sprawie przypomnieć [...], że AST było przedmiotem łącznego nabycia przez Krupp i włoskie konsorcjum. Następnie udział spółki Krupp w AST powiększył się w grudniu 1995 r. z 50% do 75%, a następnie, w dniu 10 maja 1996 r., do 100%. Krupp przeniósł później udziały w AST na rzecz KTN, a następnie na rzecz KTS.

191 Jednakże skarżące nie twierdziły ani tym bardziej nie wykazały, że również po przejęciu AST spółka ta uczestniczyła w kartelu będącym przedmiotem decyzji na polecenie wydane przez jej spółkę dominującą, a nie w sposób samodzielny. Wręcz przeciwnie, należy zaznaczyć, że skarżące nie kwestionują, iż działały samodzielnie w całym czasie trwania kartelu.

192 Należy zatem oddalić ten zarzut”.

72. W swoim odwołaniu KTS i AST wysuwają trzy zarzuty przeciw rozumowaniu Sądu.

73. Po pierwsze, spółki te uważają, że Sąd naruszył zasadę równości traktowania. Ich zdaniem, gdy Komisja ustala wysokość grzywny, opierając się na zryczałtowanej wysokości wyjściowej, wówczas zasada równości traktowania wymaga, aby ta wysokość była identyczna dla każdego przedsiębiorstwa biorącego udział w naruszeniu. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd dopuścił, aby na to samo przedsiębiorstwo (czyli KTS) była nałożona dwa razy grzywna w wyjściowej wysokości (raz na AST, a drugi na KTN, przekształconą później w KTS).

74. Po drugie, AST utrzymuje, że Sąd niewłaściwie zastosował prawo wspólnotowe. Zdaniem tej spółki sędziowie powinni byli oprzeć się na wyroku Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji²⁵, zgodnie z którym naruszenie popełnione przez spółkę zależną można przypisać spółce dominującej jedynie wówczas, gdy ta ostatnia nie mogła nie wiedzieć o niezgodnym z zasadami konkurencji zachowaniu swojej spółki zależnej. Zdaniem AST właściwe stosowanie prawa wspólnotowego wymagałoby, aby w danej sprawie grzywna została nałożona jedynie na KTN, ponieważ spółka ta wiedziała o niezgodnym z zasadami konkurencji zachowaniu swojej spółki zależnej AST.

75. Po trzecie, KTS oświadcza, że Sąd dopuścił się wadliwego uzasadnienia i naruszenia prawa, ponieważ nie rozpatrzył zarzutu skarżącej odnośnie do nałożenia różnych grzywien na Thyssen Stahl i KTN.

76. KTS przyznaje, że w pkt 55–68 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził już nieważność spornej decyzji w zakresie, w jakim przypisywała ona KTN naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl²⁶. Jednakże spółka ta podkreśla, że to stwierdzenie nieważności nastąpiło z przyczyn natury proceduralnej, to jest naruszenia praw do obrony KTN. Nic nie stoi więc na przeszkodzie, aby Komisja wznowiła postępowanie administracyjne, usuwając to naruszenie, i wydała identyczną co do istoty decyzję jak sporna decyzja. KTS wyprowadza z tego wniosek, że pomimo stwierdzenia nieważności decyzji z powodu naruszenia prawa do obrony KTS Sąd jest zobowiązany do zbadania co do istoty zarzutu podniesionego przez tę spółkę.

77. Odnośnie do pierwszego zarzutu uważam, że opiera się on na ewidentnie błędnym pojmowaniu pojęcia „przedsiębiorstwo”.

78. W rzeczywistości w prawie konkurencji pojęcie „przedsiębiorstwo” określa niewątpliwie „jednostkę gospodarczą z punktu widzenia przedmiotu danego porozumienia, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia owa jednostka gospodarcza składa się z wielu osób fizycznych lub prawnych”²⁷. W tym zakresie Trybunał uważa, że spółka dominująca i spółka zależna tworzą jednostkę gospodarczą, gdy spółka zależna „nie określa

w sposób autonomiczny swego postępowania na rynku, ale stosuje się do wskazówek udzielanych jej przez spółkę dominującą”²⁸.

79. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd stwierdził, że AST działała samodzielnie w całym czasie trwania naruszenia. W chwili naruszenia AST i KTN tworzyły więc dwa odrębne przedsiębiorstwa, a nie — jak twierdzi AST — jedną jednostkę gospodarczą. Sąd nie naruszył zatem zasady równości traktowania, ponieważ zgodnie z tą zasadą wyjściowa wysokość tej grywny była identyczna dla każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu, w tym AST i KTN.

80. Odnośnie do drugiego zarzutu należy przypomnieć, że AST została nabyta przez KTN w czasie trwania naruszenia, dlatego należy rozróżnić okres przed tym nabyciem i po nim.

81. Co się tyczy okresu przed nabyciem wystarczy przypomnieć, że w wyroku z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji²⁹

26 — Zobacz w tym względzie pkt 154–156 niniejszej opinii.

27 — Wyrok z dnia 12 lipca 1984 r. w sprawie 170/83 Hydrotherm, Rec. str. 2999, pkt 11.

28 — Wyrok z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 48/69 ICI przeciwko Komisji, Rec. str. 619, pkt 133. Zobacz również wyroki z dnia 31 października 1974 r. w sprawie 15/74 Sterling Drug, Rec. str. 1147, pkt 41 oraz w sprawie 16/74 Winthrop, Rec. str. 1183, pkt 32, z dnia 4 maja 1988 r. w sprawie 30/87 Bodson, Rec. str. 2479, pkt 19, z dnia 11 kwietnia 1989 r. w sprawie 66/86 Ahmed Saeed Flugreisen i Silver Line Reisebuero, Rec. str. 803, pkt 35 oraz z dnia 24 października 1996 r. w sprawie C-73/95 P Vito przeciwko Komisji, Rec. str. I-5457, pkt 16.

29 — Sprawa C-286/98 P, Rec. str. I-9925, pkt 39.

Trybunał uchylił wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji w zakresie dotyczącym kwestii podniesionej przez AST. Trybunał orzekł bowiem wyraźnie, iż okoliczność, że spółka dominująca wiedziała, że jej spółka zależna brała udział w kartelu w okresie poprzedzającym nabycie, nie wystarcza, aby przypisać jej odpowiedzialność za naruszenia popełnione przez tę spółkę w tym okresie.

82. Nie można zatem zarzucić Sądowi, że nie zastosował kryterium przyjętego w swoim powołanym powyżej wyroku w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji.

83. Co się tyczy okresu następującego po nabyciu, przypomnę, że decydującym kryterium jest ustalenie kwestii, czy spółka zależna działała w sposób niezależny, czy też na polecenie spółki dominującej. Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że „niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie przedsiębiorstwa można przypisać innemu przedsiębiorstwu wtedy, gdy jego zachowanie na rynku nie jest wynikiem autonomicznej decyzji, ale zasadniczo zastosowania wytycznych wydanych przez to inne przedsiębiorstwo ze względu na istniejące między nimi powiązania natury gospodarczej i prawnej”³⁰.

30 — Wyrok z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-10065, pkt 27. Zobacz także przywołany powyżej wyrok w sprawie ICI przeciwko Komisji, pkt 132 i 133, wyroki z dnia 25 października 1983 r. w sprawie 107/82 AEG przeciwko Komisji, Rec. str. 3151, pkt 49, z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie C-310/93 P BPB Industries i British Gypsum przeciwko Komisji Rec. str. I-865, pkt 11, jak również moją opinię w tej sprawie, pkt 20–31, z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-279/98 P Cascades przeciwko Komisji, Rec. str. I-9693, pkt 77, jak również opinię rzecznika generalnego Mischo w tej sprawie, pkt 59 oraz przywołany powyżej wyrok w sprawie Aristrain przeciwko Komisji, pkt 96.

84. Prawdą jest, że jak się wydaje, Trybunał w wyroku z 16 listopada 2000 r. w sprawie KNP BT przeciwko Komisji³¹ zastosował nieco odmienne kryterium, które jest zbliżone do zalecanego przez AST kryterium wiedzy. W tej sprawie Trybunał orzekł, że spółka dominująca była odpowiedzialna za naruszenie popełnione przez jej spółkę zależną w okresie następującym po nabyciu tej drugiej spółki, ponieważ spółka dominująca, biorąc udział w naruszeniu za pośrednictwem innej spółki zależnej, „musiała również wiedzieć i udzielić zgody na udział [tej pierwszej spółki zależnej] w naruszeniu”³².

85. Jednakże ta niewielka różnica w orzecznictwie (lub różnica, jaka wydaje się istnieć na pierwszy rzut oka) nie ma żadnego wpływu na odpowiedź udzieloną w zakresie drugiego zarzutu AST.

86. Niezależnie bowiem od okoliczności, że Trybunał nie potwierdził kryterium wiedzy w swoim późniejszym orzecznictwie, AST tak czy inaczej nie udowodniła, że to kryterium obejmuje obowiązek Komisji w zakresie zwrócenia się aż do spółki dominującej. Innymi słowy, nawet przy założeniu, że należy przyjąć kryterium wiedzy, AST nie wykazała, że Komisja jest zobowiązana w tym przypadku do przypisania spółce dominującej niezgodnego z zasadami konkurencji zachowania spółki zależnej.

31 — Sprawa C-248/98 P, Rec. str. I-9641, pkt 71–74.

32 — Ibidem (pkt 73, akapit czwarty).

87. Wydaje mi się, wręcz przeciwnie, że nawet w takim przypadku przypisanie odpowiedzialności za naruszenie spółce dominującej powinno stanowić uprawnienie Komisji. W przeciwnym razie „ograniczony zostałby szeroki zakres swobodnego uznania, jaki prawodawca i sąd wspólnotowy przyznali Komisji w zakresie nakładania grzywn”³³.

88. Uważam w tych okolicznościach, że bez względu na to, jakie kryterium zostało przyjęte (kryterium skutecznej kontroli czy kryterium wiedzy), Sąd nie naruszył prawa, orzekając, że niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie AST w okresie po jej nabyciu może zostać przypisane AST, a nie KTN.

89. Co się tyczy trzeciego zarzutu, przypomnę, że jednym z poważniejszych zadań Sąd, podobnie jak i Trybunał, jest zmniejszenie, na ile to możliwe, czasu trwania postępowań i zredukowanie objętości wyroków. Tymczasem nie wydaje się, aby te kwestie interesowały KTN.

90. W rzeczywistości teza KTN sprowadza się do twierdzenia, że decydując się na stwierdzenie nieważności aktu z powodu wad formalnych czy też proceduralnych, sąd wspólnotowy powinien mimo wszystko zbadać pozostałe zarzuty odnoszące się do istoty sprawy w celu ustalenia, czy instytucja pozwana nie będzie mogła podjąć identycznej decyzji w wyniku nowego postępowania administracyjnego.

91. Z oczywistych powodów teza ta nie może zostać przyjęta, ponieważ stoi w sprzeczności z zasadą ekonomiki zarzutów, która ma zastosowanie w postępowaniach spornych dotyczących zgodności z prawem.

92. Zgodnie z tą zasadą sąd badający zgodność z prawem, w przypadku gdy decyduje o uwzględnieniu zarzutu i orzeczeniu stwierdzenia nieważności zaskarżonego aktu, nie jest już zobowiązany do badania innych zarzutów podniesionych przez wnioskodawcę. Sąd może oprzeć swoje orzeczenie stwierdzające nieważność jedynie na jednym z zarzutów podniesionych przez skarżącego.

93. Co prawda w pewnych przypadkach sąd wspólnotowy, pomimo wydawania orzeczenia stwierdzającego nieważność zaskarżonego aktu, decydował się na dalsze badanie innych zarzutów podniesionych przez skarżącego. Jednakże do sądu należy niezależna ocena, czy interes prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości uzasadnia taką decyzję, i w żadnym przypadku nie może być zmuszony do dokonania takiej oceny lub do uzasadniania swojego wyboru w tym zakresie.

33 — W przedmiocie tego odwołania zob. w szczególności wyroki Sądu z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-150/89 Martinelli przeciwko Komisji, Rec. str. II-1165, pkt 59, z dnia 11 grudnia 1996 r. w sprawie T-49/95 Van Megen Sports przeciwko Komisji, Rec. str. II-1799, pkt 53, z dnia 21 października 1997 r. w sprawie T-229/94 Deutsche Bahn przeciwko Komisji, Rec. str. II-1689, pkt 127 oraz z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-224/00 Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midlands Ingredients przeciwko Komisji, Rec. str. II-2597, pkt 55.

94. Biorąc pod uwagę te różne elementy, proponuję Trybunałowi oddalenie czwartego zarzutu podniesionego przez AST i KTN.

175 W danej sprawie należy więc zbadać, czy Komisja, stwierdzając [...], że porozumienie trwało aż do dnia wydania spornej decyzji, wywiązała się z obowiązku dowodowego, jaki na niej spoczywał [...].

E — W przedmiocie zarzutu piątego, opartego na błędach w ocenie czasu trwania naruszenia

95. Piąty zarzut jest wspólny dla trzech skarżących spółek.

96. W pierwszej instancji spółki te utrzymywały, że Komisja błędnie oceniła czas trwania naruszenia, uważając, że porozumienie zapoczątkowane zostało spotkaniem w Madrycie w grudniu 1993 r. i trwało aż do dnia wydania spornej decyzji. Ich zdaniem zmiany wartości odniesienia w formule obliczenia dopłaty do stopu postanowione na spotkaniu w Madrycie miały jedynie charakter jednorazowy, a nie ciągły.

176 Ważne jest przypomnienie na początku, że przedmiotem kartelu było zastosowanie identycznych wartości odniesienia dla wszystkich producentów wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej poprzez użycie formuły na obliczenie dopłaty do stopu w celu podniesienia ich ceny końcowej, której dużą część stanowi dopłata do stopu.

97. Sąd oddalił ten zarzut z poniższych względów³⁴:

„174 Jak wynika z orzecznictwa, do Komisji należy nie tylko wykazanie istnienia kartelu, lecz również wykazanie czasu jego trwania [...].

177 Ze spornej decyzji wynika, iż kartel wzięły swój początek na spotkaniu w Madrycie w dniu 16 grudnia 1993 r., gdy przedsiębiorstwa biorące w nim udział zdecydowały o stosowaniu tak obliczonej dopłaty do stopu od dnia 1 lutego 1994 r. Zostało również stwierdzone, że począwszy od tej daty, przedsiębiorstwa te, w tym KTN i AST, rzeczywiście stosowały przy sprzedaży w Europie, z wyjątkiem Hiszpanii i Portugalii, dopłatę do stopu obliczoną na podstawie formuły opartej na war-

³⁴ — Przywołany powyżej wyrok w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji. Zobacz także przywołany powyżej wyrok w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, pkt 55–66.

tościach odniesienia uzgodnionych na tym spotkaniu. W motywie 50 spornej decyzji zostało odnotowane, że jedynie Avesta oświadczyła w listopadzie 1996 r., że będzie stosowała inną formułę obliczania dopłaty do stopu.

178 Należy siłą rzeczy stwierdzić, że skarżące nie zaprzeczają — ani też nie zaprzeczały w trakcie postępowania administracyjnego — że wartości odniesienia uzgodnione podczas spotkania w Madrycie pozostały niezmienione aż do momentu przyjęcia spornej decyzji. Skoro przedsiębiorstwa te stosowały rzeczywiście w dalszym ciągu wartości odniesienia uzgodnione podczas spotkania, to fakt, że nie było żadnego wyraźnego postanowienia odnośnie do czasu trwania kartelu, nie dowodzi, iż miał on charakter jednorazowy, a nie ciągły.

[...]

181 Warto przypomnieć, że w przypadku karteli, które przestały istnieć, aby móc zastosować art. 85 WE i analogicznie art. 65 EWWiS wystarczy, żeby kartele te wywoływały skutki wykraczające poza ich formalne zakończenie [wyroki Trybunału z dnia 15 czerwca 1976 r. w sprawie 51/75 EMI Records, Rec. str. 811, pkt 15 oraz z dnia 3 lipca 1985 r. w sprawie 243/83 Binon, Rec. str. 2015, pkt 17, jak również wyroki

Sądu z dnia 24 października 1991 r. w sprawie T-2/89 Petrofina przeciwko Komisji, Rec. str. II-1087, pkt 212 oraz z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-327/94 SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. str. II-1373, pkt 95]. Tak się rzeczy mają tym bardziej wtedy, gdy — jak w tym przypadku — skutki kartelu trwały do dnia wydania spornej decyzji bez formalnego zakończenia jego działalności.

182 Z tego wynika, że ponieważ [KTN, AST i Acerinox] nie zrezygnowały przed wydaniem tej decyzji ze stosowania wartości odniesienia uzgodnionych na spotkaniu w Madrycie, Komisja mogła słusznie uznać, że naruszenie trwało do tego dnia”.

98. Choć odwołania są wyjątkowo niejasne odnośnie do tej kwestii, však można stwierdzić, że piąty zarzut składa się z czterech części, które zostaną kolejno zbadane.

99. W pierwszej części KTS i AST przytaczają różne argumenty mające na celu wykazanie, że kartel nie trwał od grudnia 1993 r. do stycznia 1998 r., jak to orzekł Sąd, ale zakończył się (kilka tygodni) po spotkaniu

w Madrycie poprzez wprowadzenie nowej formuły obliczania dopłaty do stopu³⁵.

rzeczywiście stosowane [aż do momentu przyjęcia spornej decyzji]³⁸.

100. W tym względzie przypomnę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem³⁶ Trybunał nie jest właściwy do ustalania okoliczności faktycznych ani też zasadniczo do badania dowodów, które Sąd uwzględnił na poparcie tych okoliczności. Z uwagi na to, że dowody te uzyskano w prawidłowy sposób, przy poszanowaniu ogólnych zasad prawa i wymogów proceduralnych dotyczących ciężaru dowodu i postępowania dowodowego, wyłącznie do Sądu należy ocena tego, jaką wagę należy przyznać przedstawionym dowodom. Ocena ta nie stanowi więc, z wyłączeniem przypadków wypaczenia tych dowodów, zagadnienia prawnego, które jako takie poddane jest kontroli Trybunału.

102. Wobec tego pierwsza część zarzutu jest w sposób oczywisty niedopuszczalna. Ze względu na fakt, że skarżące nie wykazały ani nawet nie utrzymywały, że Sąd wypaczył okoliczności faktyczne i dostarczone mu dowody, ocena Sądu odnośnie do czasu trwania naruszenia stanowi stwierdzenie faktu i nie może być kwestionowana w ramach niniejszych odwołań.

103. Druga część zarzutu dotyczy pkt 63 wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, który odpowiada pkt 181 wyżej wymienionego wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji.

101. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd stwierdził na podstawie argumentów dostarczonych przez Komisję, że „kartel powstał na spotkaniu w Madrycie w dniu 16 grudnia 1993 r.”³⁷ i że „wartości odniesienia uzgodnione podczas wskazanego spotkania były

104. Acerinox uważa, że punkt ten jest dotknięty błędem co do prawa, ponieważ żaden z wyroków cytowanych przez Sąd nie wspiera tezy, wedle której art. 81 WE i art. 65 traktatu EWWiS mogłyby mieć zastosowanie do karteli, które przestały istnieć, ale które „nadal wywołują skutki już po ich formalnym zakończeniu”. Przeciwnie, z analizy tych wyroków wynika jej zdaniem, że w celu zastosowania art. 81 WE sąd wspólnotowy wymaga zawsze elementu porozumienia pomiędzy przedsiębiorstwami. Tymczasem w niniejszym przypadku brak jest tego

35 — Zobacz odwołanie AST (pkt 12 oraz 14–17) i odwołanie KTS (pkt 11, 12, 16, 17 i 19).

36 — Zobacz ostatnie przykłady w wyroku z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie C-122/01 P T. Port przeciwko Komisji, Rec. str. I-4261, pkt 27 i postanowieniu z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie C-116/03 Fichtner przeciwko Komisji, dotychczas nieopublikowanym w Zbiorze, pkt 33.

37 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, pkt 177 i przywołany powyżej wyrok w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, pkt 57.

38 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, pkt 178 i przywołany powyżej wyrok w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, pkt 60.

elementu, ponieważ porozumienie między stronami zakończyło się w pierwszych miesiącach 1994 r.

wyroku opiera się na okoliczności, że dla Sądu kartel — a więc i porozumienie — trwały od grudnia 1993 r. aż do dnia 21 stycznia 1998 r.

105. Jak podkreśliła Komisja, zarzut ten opiera się na błędnym założeniu. Acerinox wychodzi bowiem z założenia, że zdaniem Sądu kartel trwał zaledwie kilka tygodni (od spotkania w Madrycie do początku 1994 r.), ale nadal wywoływał skutki już po jego zakończeniu.

108. W trzeciej części zarzutu KTS i AST zarzucają Sądowi, że wyłączył postępowanie administracyjne do czasu trwania naruszenia. Ich zdaniem to włączenie stoi w sprzeczności z zasadą ochrony uzasadnionych oczekiwań, ponieważ w czasie trwania postępowania administracyjnego Komisja nie poinformowała tych spółek wyraźnie, że według niej naruszenie trwa w dalszym ciągu.

106. Tymczasem — jak zostało pokazane nieco wcześniej — Sąd orzekł, że kartel trwał od spotkania w Madrycie w grudniu 1993 r. aż do dnia wydania spornej decyzji, czyli do dnia 21 stycznia 1998 r.

109. Należy przypomnieć, że w niniejszej sprawie Sąd uznał, że Komisja wyraźnie poinformowała skarżące, że naruszenie trwało w dalszym ciągu w trakcie postępowania administracyjnego. Sąd orzekł w pkt 215 wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, że:

107. Wobec tego zarzut przywołany przez Acerinox jest bezskuteczny³⁹. Nawet przy założeniu, że zarzut jest zasadny (czyli że Sąd dokonał niewłaściwej wykładni orzecznictwa, które przywołał), to ten zarzut tak czy inaczej nie mógłby doprowadzić do uchylecia zaskarżonego wyroku, ponieważ sentencja tego

„[...] nie można zarzucać [Komisji], iż uznała, że naruszenie trwało w dalszym ciągu, nie uprzedzając o tym jednocześnie skarżących w toku postępowania administracyjnego. W istocie bowiem w pkt 50 drugiego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów skierowanego do skarżących w dniu 24 kwietnia 1997 r. Komisja podkreśliła, iż »porozumienie wzięło swój początek wraz ze spotkaniem w Madrycie w grudniu 1993 r. i trwało od tego czasu«”.

39 — Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunał odrzuca od razu zarzuty skierowane przeciwko pomocniczym lub dodatkowym punktom uzasadnienia wyroku Sądu. Trybunał uważa, że skoro sentencja wyroku jest oparta na innych głównych punktach uzasadnienia, takie zarzuty nie mogą prowadzić do uchylecia zaskarżonego wyroku i ze względu na tę okoliczność zarzuty te są nieistotne dla sprawy (zob. jako ostatni przykład przywołany powyżej wyrok w sprawie T. Port przeciwko Komisji, pkt 16, 17 i 30–33, jak również moją opinię w tej sprawie, pkt 23).

110. Wobec tego trzecia część zarzutu jest w sposób oczywisty niedopuszczalna. Ze względu na fakt, że skarżące nie wykazały ani nawet nie twierdziły, że Sąd wypaczył okoliczności faktyczne i dostarczone dowody w tym zakresie, dlatego też ocena Sądu odnośnie do informacji otrzymanej przez skarżące podczas postępowania administracyjnego stanowi ocenę okoliczności faktycznych i elementów dowodowych i nie może być podważana w ramach niniejszych odwołań.

111. W każdym razie ta część zarzutu jest w sposób oczywisty pozbawiona wszelkiej zasadności.

112. W istocie wiadomo, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem na zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań nie mogą powoływać się podmioty, które dopuściły się oczywistych naruszeń obowiązujących przepisów prawa⁴⁰. Przedsiębiorstwo, które umyślnie podjęło niezgodne z zasadami konkurencji działanie, nie ma prawa podnosić, iż zasada ta została naruszona z tego względu, że Komisja nie poinformowała go w sposób jasny o tym, że jego działanie stanowiło naruszenie.

113. W tym względzie teza skarżących wprawia ponadto w zakłopotanie. Sprowadza się ona bowiem do stwierdzenia, że przedsiębiorstwo może naruszać zasady konkurencji tak długo, jak długo Komisja nie zwróci jego uwagi na bezprawny charakter jego zachowania. Z oczywistych względów nie można przyjąć takiego odwrócenia logiki zasad traktatowych w dziedzinie konkurencji.

114. Wreszcie w czwartej części swojego zarzutu Acerinox twierdzi, że Sąd naruszył obowiązek uzasadnienia, jaki na nim ciąży. Skarżąca przypomina, że w pierwszej instancji utrzymywała, iż naruszenie skończyło się w lipcu 1994 r., ponieważ wówczas ceny niklu osiągnęły swój pierwotny poziom. Tymczasem Sąd odrzucił ten argument jako nieistotny „bez żadnego innego wyjaśnienia”⁴¹.

115. Zwykła lektura pkt 62 wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji wystarczy, aby uznać, że zarzut jest w sposób oczywisty bezzasadny. Sąd wskazał w istocie w tym punkcie, że:

„[...] Argument skarżącej, jakoby kartel trwał najpóźniej do lipca 1994 r., gdy cena niklu »wróciła do swojego początkowego poziomu«, jest nieistotny i powinien zostać odrzucony. Ponieważ wartości odniesienia składowych stopu będące przedmiotem

40 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 12 grudnia 1985 r. w sprawie 67/84 Sideradria przeciwko Komisji, Rec. str. 3983, pkt 21, z dnia 16 maja 1991 r. w sprawie C-96/89 Komisja przeciwko Niderlandom, Rec. str. I-2461, pkt 30, jak również wyroki Sądu z dnia 24 kwietnia 1996 r. w sprawach połączonych T-551/93, od T-231/94 do T-234/94 Industrias Pesqueras Campos i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-247, pkt 76, z dnia 29 września 1999 r. w sprawie T-126/97 Sonasa przeciwko Komisji, Rec. str. II-2793, pkt 34, z dnia 26 września 2002 r. w sprawie T-199/99 Sgaravatti Mediterranean przeciwko Komisji, Rec. str. II-3731, pkt 111, z dnia 13 marca 2003 r. w sprawie T-125/01 José Martí Peix przeciwko Komisji, Rec. str. II-865, pkt 107, z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie T-217/01 Forum des migrants przeciwko Komisji, Rec. str. II-1563, pkt 76.

41 — Odwołanie Acerinox (pkt 43).

naruszenia pozostały niezmiennie, fakt, że cena niklu wróciła w pewnym momencie do swojego »początkowego poziomu«, nie oznacza wcale, iż naruszenie przestało wywoływać swe skutki antykonkurencyjne, ale po prostu, że dopłaty do stopu należało obliczać dokładnie z uwzględnieniem takiej zmiany”.

116. Wbrew twierdzeniom Acerinox Sąd wyjaśnia zatem powody, które skłoniły go do odrzucenia argumentu, i w ten sposób Sąd wypełnia formalny obowiązek uzasadnienia, jaki na nim ciąży.

117. Wobec powyższego proponuję Trybunałowi oddalenie piątego zarzutu w całości.

F — W przedmiocie zarzutu szóstego, opartego na naruszeniu prawa do obrony, zasady równego traktowania i zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań

118. Szósty zarzut zmierzający do stwierdzenia nieważności jest skierowany przeciwko ocenie Sądu w zakresie współpracy skarżących w trakcie postępowania administracyjnego. Ta ocena opiera się w szczegól-

ności na obwieszczeniu Komisji w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadku karteli⁴².

119. To obwieszczenie zawiera zasady, które utarło się nazywać „polityką łagodzenia sankcji” Komisji, czyli lepszego traktowania przez Komisję przedsiębiorstw, które współpracowały z nią w trakcie postępowania administracyjnego i które umożliwiły jej w ten sposób (łatwiejsze) stwierdzenie naruszenia zasad konkurencji i w stosownym przypadku położenie kresu temu naruszeniu. Chociaż obwieszczenie to zostało zastąpione w 2002 r.⁴³, było ono jednak prawem właściwym w chwili wydawania spornej decyzji.

120. Obwieszczenie przewiduje trzy przypadki, w których przedsiębiorstwo może skorzystać ze zmniejszenia wysokości grzywiny. Pierwszy przypadek, opisany w pkt B tego dokumentu, ma miejsce wtedy, gdy przedsiębiorstwo ujawnia Komisji istnienie tajnego porozumienia, zanim ta ostatnia przystąpi do weryfikacji, a wówczas przedsiębiorstwo może skorzystać ze zmniejszenia wysokości grzywiny o co najmniej 75%. Drugi przypadek, wymieniony w pkt C obwieszczenia, ma miejsce, gdy przedsiębiorstwo ujawn-

42 — Dz.U. 1996, C 207, str. 4 (zwane dalej „obwieszczeniem w sprawie współpracy” lub „obwieszczeniem”).

43 — Obwieszczenie Komisji w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadkach karteli (Dz.U. 2002, C 45, str. 3).

nia Komisji istnienie tajnego porozumienia po tym, jak ta ostatnia przystąpiła do weryfikacji, przy czym ta weryfikacja nie mogła dać podstaw do wszczęcia postępowania zmierzającego do wydania decyzji — wówczas przedsiębiorstwo to może skorzystać ze zmniejszenia wysokości grzywny o 50–75%.

121. Ostatni przypadek z pkt D obwieszczenia przewiduje, że „jeśli przedsiębiorstwo współpracuje, a nie są spełnione wszystkie przesłanki określone w części [pkt] B i C, korzysta ono ze zmniejszenia kwoty grzywny, którą by nałożono na nie wobec braku współpracy, w wysokości 10–50%”. Punkt D ust. 2 uściśla:

„Może to mieć miejsce w szczególności, jeżeli:

- przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo przedstawia Komisji informacje, dokumenty lub inne środki dowodowe, które przyczyniają się do stwierdzenia naruszenia,

- po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa prawdziwości wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty”.

122. W omawianej sprawie Komisja stwierdziła, że wszystkie zainteresowane przedsiębiorstwa mogą w sposób zróżnicowany skorzystać z postanowień pkt D obwieszczenia.

123. W motywach 97–101 spornej decyzji Komisja zaznaczyła, że Unisor i Avesta współpracowały bardziej niż inne przedsiębiorstwa. Zdaniem Komisji te dwa podmioty w szczególności przyznały się do popełnienia naruszenia. Natomiast inne przedsiębiorstwa — a zwłaszcza KTN, AST i Acerinox — kwestionowały istnienie naruszenia i nie przedstawiły żadnej okoliczności faktycznej ani materiału dowodowego, o których Komisja by już wcześniej nie wiedziała. Komisja stwierdziła, że te elementy uzasadniają zmniejszenie kwoty grzywny o 10% dla wszystkich przedsiębiorstw z wyjątkiem Avesty i Usinoru, którym przyznane zostało zmniejszenie o 40%.

124. Skarżące zakwestionowały przed Sądem tę decyzję. W pierwszym zarzucie powoływały się na fakt, że Komisja naruszyła pkt D obwieszczenia, jak również zasadę równości traktowania, twierdząc, że skarżące nie przedstawiły żadnego nowego elementu.

125. Sąd uwzględnił ten pierwszy zarzut i stwierdził, że stopień współpracy zainteresowanych przedsiębiorstw (KTN, AST, Acerinox i Usinor) był porównywalny, ponieważ wszystkie te przedsiębiorstwa udzieliły Komisji podobnych informacji na tym

samym etapie postępowania i w podobnych okolicznościach. Należy zatem przyznać skarżącym zmniejszenie wysokości ich grzywien o 20%, zamiast zmniejszenia o 10% udzielonego przez Komisję.

126. Skarżące w drugim zarzucie twierdzą, że zdaniem Komisji kwestionowały one istnienie naruszenia. Utrzymują one, że w czasie postępowania administracyjnego przyznały się do istnienia kartelu i że w każdym razie przyznanie się do popełnienia naruszenia nie może być czynnikiem wpływającym na zmniejszenie wysokości grzywny.

127. Sąd stwierdził w tym względzie na podstawie akt sprawy, że w trakcie postępowania administracyjnego skarżące nie przyznały się w sposób wyraźny do naruszenia, lecz ograniczyły się do uznania prawdziwości zarzucanych im okoliczności faktycznych⁴⁴. Następnie Sąd przytoczył następujące rozumowanie⁴⁵:

„272 Po drugie, ze względu na to, iż skarżące powołują się jeszcze na fakt, że nie-

podważanie przez przedsiębiorstwa kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych dokonanej przez Komisję nie może stanowić czynnika wpływającego na zmniejszenie grzywien, należy ustalić, czy, jak utrzymują, dokonane zmniejszenie z tego powodu narusza obwieszczenie w sprawie współpracy i zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań, jak również prawa do obrony.

273 Należy stwierdzić na wstępie, że o ile pkt D ust. 2 obwieszczenia w sprawie współpracy wymienia rzeczywiście przypadek, w którym po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty, o tyle nie należy interpretować pkt D ust. 2 jako punktu omawiającego wyłącznie ten rodzaj współpracy.

274 W rzeczywistości wyliczenie rodzajów współpracy, o których mowa w pkt D ust. 2 obwieszczenia w sprawie współpracy, jest jedynie przykładowe, jak to potwierdza użyte słowo »w szczególności«.

275 Ważne jest również przypomnienie, że wspomniane obwieszczenie przytacza również przypadek, gdy jedno z właściwych przedsiębiorstw ujawnia Komisji

44 — Wyrok w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, pkt 260–268 oraz przywołany powyżej wyrok w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, pkt 147.

45 — Wyrok w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji. Zobacz także przywołany powyżej wyrok w sprawie Acerinox przeciwko Komisji, pkt 145–150.

istnienie kartelu, zanim ta ostatnia przystąpi do weryfikacji (pkt B obwieszczenia) albo po tym, kiedy Komisja przystąpiła do weryfikacji, przy czym ta weryfikacja nie mogła dać podstaw do wszczęcia postępowania zmierzającego do wydania decyzji (pkt C obwieszczenia). Fakt, iż obwieszczenie przewiduje wyraźnie możliwość przyznania się do naruszenia w tym stadium postępowania, nie wyklucza możliwości przyznania się do niego również w stadium późniejszym.

nie może zostać uwzględniony. W rzeczywistości nie zostało wcale podniesione, jakoby Komisja, zmniejszając wysokość grzywien z racji współpracy, zobowiązała KTN w niniejszej sprawie do udzielenia odpowiedzi, które doprowadziłyby KTN do przyznania istnienia naruszenia [...]”.

276 Ponadto przyznanie się do naruszenia bardziej ułatwia pracę Komisji w trakcie dochodzenia niż zwykłe przyznanie prawdziwości okoliczności faktycznych.

128. W rezultacie Sąd potwierdził, że Komisja była uprawniona do zmniejszenia wysokości grzywiny w większym stopniu w przypadku przedsiębiorstw, które przyznały się do istnienia kartelu, niż w przypadku przedsiębiorstw, które uznały prawdziwość zarzucanych im okoliczności faktycznych.

277 Ponieważ Komisja była zobowiązana do oceny stopnia współpracy przedsiębiorstw bez naruszania zasady równości traktowania, a zatem AST nie miała podstaw do uzasadnionego oczekiwania, że nie zostanie poczynione rozróżnienie pomiędzy przedsiębiorstwami, które przyznały zaistnienie okoliczności faktycznych, a przedsiębiorstwami, które przyznały się do naruszenia.

129. W szóstym zarzucie — złożonym z trzech części — skarżące kwestionują ocenę dokonaną przez Sąd.

130. Po pierwsze, skarżące uważają, że Sąd naruszył ich prawo do obrony, a w szczególności prawo do nieprzyczyniania się do ustalenia własnej winy, uznane w wyroku z dnia 18 października 1989 r. w sprawie Orkem przeciwko Komisji⁴⁶. W zakresie, w jakim bowiem Sąd uznał, iż zmniejszenie wysokości grzywiny w większym stopniu może zostać przyznane przedsiębiorstwom,

278 Argument KTN, wedle którego Komisja faktycznie ukarała przedsiębiorstwa korzystające ze swoich praw do obrony,

⁴⁶ — Wyrok w sprawie 374/87, Rec. str. 3283 (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Orkem”).

które przyznały się do istnienia naruszenia, zdaniem skarżących jego rozumowanie może odstręczać, a nawet karać przedsiębiorstwa korzystające ze swojego prawa do obrony, które kwestionują dokonaną przez Komisję kwalifikację prawną okoliczności faktycznych.

131. Acerinox dodaje, że wyrok w sprawie Orkem wprowadza wyraźne rozróżnienie pomiędzy złagodzeniem przyznanym w zamian za dostarczenie dowodów (co jest zgodne z prawem) a złagodzeniem przyznanym z zamian za przyznanie się do winy (co jest niezgodne z prawem). Według tej spółki rozumowanie Sądu nie uznaje tego rozróżnienia, ponieważ nagradza przyznanie się do winy.

132. Po drugie, skarżące uważają, że ocena dokonana przez Sąd jest sprzeczna z zasadą równości traktowania. Przypominają one, że w zaskarżonych wyrokach Sąd orzekł, iż ich współpraca w czasie postępowania administracyjnego była „porównywalna” do współpracy Usinoru. Wobec tego okoliczność, że Usinor dodatkowo przyznał istnienie kartelu nie stanowi obiektywnego powodu, dla którego spółce Usinor miałyby zostać przyznane dodatkowe zmniejszenie wysokości grzywny. Zwłaszcza że kwalifikacja prawna okoliczności faktycznych w czasie postępowania administracyjnego należy do wyłącznych kompetencji Komisji i nie bardzo wiadomo, w czym akceptacja takiej kwalifikacji miałyby być jej pomocna w dochodzeniu, które to dochodzenie z definicji dotyczy elementów stanu faktycznego, a nie stanu prawnego.

133. Po trzecie, skarżące utrzymują, że rozumowanie Sądu narusza zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań. W rzeczywistości bowiem żaden element obwieszczenia nie pozwala przypuszczać, że zmniejszenie wysokości grzywny w większym stopniu zostanie przyznane przedsiębiorstwom, które przyznały istnienie kartelu. Punkt D ust. 2 obwieszczenia dotyczy jedynie przypadku, gdy przedsiębiorstwa nie kwestionują „prawdziwości okoliczności faktycznych”⁴⁷.

134. Przed przystąpieniem do badania poszczególnych części zarzutu nie pozabawione sensu będzie przypomnienie, że już w przeszłości sąd wspólnotowy uznał spójność praktyki łagodzenia sankcji z prawem do obrony, a w szczególności z prawem do nieprzyczyniania się do ustalenia własnej winy, uznanym w wyroku w sprawie Orkem. W wyrokach w sprawie Finnboard przeciwko Komisji⁴⁸ i BPB De Eendracht przeciwko Komisji⁴⁹ Trybunał i Sąd orzekli, że zwolnienie z grzywny lub zmniejszenie jej wyso-

47 — W odwołaniu KTS przytacza m.in. pomocniczy argument oparty na niezrozumieniu znaczenia deklaracji złożonych przez nią w trakcie postępowania administracyjnego. Spółka ta utrzymuje — wbrew temu, co orzekł Sąd — że wyraźnie przyznała istnienie kartelu w czasie postępowania administracyjnego, tak że Sąd powinien był udzielić jej identycznego zmniejszenia wysokości grzywny, jak w przypadku Usinor. Moim zdaniem ten argument jest ewidentnie niedopuszczalny. W pkt 262–267 wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji Sąd stwierdził na podstawie akt sprawy, że KTS nie przyznała istnienia kartelu w czasie postępowania administracyjnego. Ponieważ KTS nie wykazała ani nawet nie utrzymywała, że Sąd wypaczył dowody w tej kwestii, dlatego też wnioski Sądu — wedle których KTS podważała istnienie kartelu — stanowią ocenę materiału dowodowego, która nie może być podważana w ramach niniejszych odwołań.

48 — Wyrok z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-298/98 P, Rec. str. I-10157, pkt 58.

49 — Wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94, Rec. str. II-1129, pkt 323 i 324.

kości na podstawie współpracy w czasie postępowania administracyjnego nie zmusza przedsiębiorstw do samooskarżania się ani do poniesienia kary za korzystanie z ich prawa do obrony⁵⁰.

ust. 5 rozporządzenia nr 17 mogą naruszać prawo do obrony, ponieważ w przypadku odmowy odpowiedzi przedsiębiorstwa narażają się na karę w postaci okresowej kary pieniężnej lub grzywny⁵⁴.

135. Można wytłumaczyć znaczenie tego orzecznictwa poprzez rolę, jaką odgrywa pojęcie przymusu w ramach prawa do nieprzyczyniania się do ustalenia własnej winy. W rzeczywistości aby mieć do czynienia z naruszeniem tego prawa, konieczne jest, aby dana osoba została rzeczywiście zmuszona do udzielenia informacji lub też przedstawienia elementów dowodowych mogących udowodnić naruszenie⁵¹.

137. Ten element przymusu można znaleźć również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Trybunał ten uważa, że naruszenie prawa do zachowania milczenia występuje jedynie wówczas, gdy osoba została zmuszona do udzielenia informacji mogących udowodnić naruszenie⁵⁵. Natomiast jeśli zainteresowana osoba nie została zmuszona do mówienia lub składania zeznań, wówczas nie zostało naruszone prawo do nieprzyczyniania się do własnego skazania⁵⁶.

136. Można zatem stwierdzić, że wnioski o udzielenie informacji na podstawie art. 11 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r. — pierwszego rozporządzenia wykonawczego art. 85 i 86 traktatu⁵² — są zgodne z prawem do nieprzyczyniania się do ustalenia własnej winy, ponieważ w tym przypadku przedsiębiorstwa nie są zobowiązane do udzielenia odpowiedzi na pytania Komisji⁵³. Natomiast decyzje żądające udzielenia informacji na podstawie art. 11

138. W rezultacie sądy wspólnotowe uznały zgodność z prawem praktyki łagodzenia sankcji. Sądy te stwierdziły, że ta praktyka, choć zachęca przedsiębiorstwa do współpracy z Komisją, wszak nie zmusza ich wcale do dostarczania informacji dotyczących stanu faktycznego lub elementów dowodowych, ponieważ decyzja przedsiębiorstwa

50 — Zobacz także przywołana powyżej opinia rzecznika generalnego Mischo w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, pkt 22–27.

51 — Wyrok z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-8375, pkt 275.

52 — Dz.U. 1962, 13, str. 204.

53 — Wyrok Sądu z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-931, pkt 455–457, utrzymany w mocy przywołanym powyżej wyrokiem Trybunału w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 279.

54 — Zobacz w szczególności wyrok w sprawie Orkem (pkt 34 i 35), przywołany powyżej wyrok Trybunału w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 279, jak również wyrok Sądu z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie T-112/98 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Rec. str. II-729, pkt 67 i nast.

55 — Zobacz wyroki ETPC z dnia 25 lutego 1993 r. w sprawie Funke, seria A nr 256 A, § 44, z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie Saunders przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, Recueil des arrêts et décisions 1996-VI, str. 2044, § 68–76 oraz z dnia 3 maja 2001 r. w sprawie J.B. przeciwko Szwajcarii, Recueil des arrêts et décisions 2001-III, str. 436, § 65 i 66.

56 — Zobacz wyrok ETPC z dnia 8 lutego 1996 r. w sprawie Murray przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, Recueil des arrêts et décisions 1996-I, str. 30, § 50.

o dostarczeniu tych elementów jest zawsze dobrowolna⁵⁷.

139. Biorąc pod uwagę powyższe uwagi, sądzę, że rozróżnienie dokonane przez Sąd pomiędzy przedsiębiorstwami, które przyznały prawdziwość okoliczności faktycznych, i tymi, które przyznały istnienie kartelu, nie pozostaje w sprzeczności z prawem do obrony.

140. Zarówno informacje dotyczące stanu faktycznego lub elementów dowodowych, jak i przyznanie się do naruszenia ze strony przedsiębiorstwa są całkowicie dobrowolne. Przedsiębiorstwo nie jest w żadnym wypadku zmuszone do przyznania się do kartelu ani do dostarczenia danych, które mogłyby udowodnić jego istnienie. Zakres współpracy, jaką przedsiębiorstwo pragnie nawiązać w trakcie postępowania administracyjnego, zależy zatem wyłącznie od wolnego wyboru przedsiębiorstwa i nie jest w żadnym wypadku narzucony przez Komisję.

141. W tym względzie błędem byłoby sądzić, że rozróżnienie dokonane przez Sąd sprowadza się do ukarania przedsiębiorstw, które wykonywały swoje prawo do obrony. Jak to już bowiem podkreślili Trybunał⁵⁸ i Sąd⁵⁹,

na przedsiębiorstwa, które korzystają ze swojego prawa do obrony, nie zostanie nałożona z tego powodu wyższa grzywna. Zostają one ukarane jedynie w zależności od wagi naruszenia i innych kryteriów, które w uzasadniony sposób mogą zostać uwzględnione i które podlegają kontroli Trybunału i Sądu.

142. W rezultacie uważam, że sporne rozróżnienie nie jest sprzeczne z zasadą prawa do obrony.

143. To rozróżnienie nie wydaje się również stać w sprzeczności z zasadą równego traktowania.

144. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem⁶⁰ zasada równego traktowania zabrania odmiennego traktowania porównywalnych sytuacji oraz takiego samego traktowania różnych sytuacji, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione. Tymczasem w niniejszej sprawie odmienne traktowanie przedsiębiorstw, które przyznały prawdziwość okoliczności faktycznych, i przedsiębiorstw, które przyznały się do naruszenia, jest właśnie uzasadnione obiektywnym powodem, jakim jest ułatwienie pracy Komisji.

57 — Zobacz także podobnie W. Wils „The Commission notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases: a legal and economic analysis” w E. L. Rev., 1997 r., str. 125–140 (str. 137).

58 — Przywołany powyżej wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, pkt 58 i opinia rzecznika generalnego Mischó w tej sprawie, pkt 24.

59 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie BPB De Eendracht przeciwko Komisji, pkt 323 oraz wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. str. II-1751, pkt 308.

60 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 13 grudnia 1984 r. w sprawie 106/83 Sernide, Rec. str. 4209, pkt 28 oraz z dnia 28 czerwca 1990 r. w sprawie C-174/89 Hoche, Rec. str. I-2681, pkt 25.

145. Sąd wspólnotowy wielokrotnie orzekł, że obniżenie grzywny może być uzasadnione tylko wtedy, gdy zachowanie danego przedsiębiorstwa pozwala Komisji na łatwiejsze stwierdzenie i ewentualnie położenie kresu naruszeniu⁶¹.

146. Tymczasem, jak podkreślił Sąd w pkt 276 wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, przyznanie się do naruszenia bardziej ułatwia pracę Komisji niż zwykle przyznanie prawdziwości okoliczności faktycznych. W tym drugim przypadku Komisja musi jeszcze na podstawie okoliczności faktycznych przyznanych przez przedsiębiorstwo (np. okoliczności, że to przedsiębiorstwo uczestniczyło w spotkaniu z innymi producentami) udowodnić charakter antykonkurencyjny zachowania tego przedsiębiorstwa (np. okoliczność, że przedmiotem spotkania było dokonanie uzgodnionego podniesienia cen). Natomiast w pierwszym przypadku Komisja jest najzwyczajniej zwolniona z tego udowadniania, ponieważ przedsiębiorstwo uznało charakter antykonkurencyjny lub sprzeczny z prawem swojego zachowania.

147. Nie wydaje mi się również, aby takie postępowanie uzurpowało kompetencje Komisji w ramach postępowania administracyjnego. Abstrahując bowiem od wszelkich dywagacji na temat treści tych kompetencji, wystarczy wskazać, że — wbrew temu, co

twierdzą skarżące — zmniejszenie wysokości grzywny nie następuje z powodu uznania określonej kwalifikacji prawnej [np. okoliczności, że zachowanie przedsiębiorstwa stanowi ustalanie cen w rozumieniu art. 81 ust. 1 lit. a) WE], ale z powodu przyznania antykonkurencyjnego charakteru wspomnianego zachowania (np. okoliczności, że przedmiotem spotkania było wspólne podniesienie cen). Przedsiębiorstwa nie są więc wzywane do dokonania określonej kwalifikacji prawnej, co należy wyłącznie do Komisji.

148. Odnośnie do ostatniej części zarzutu uważam, że rozróżnienie dokonane przez Komisję nie stoi w sprzeczności z zasadą ochrony uzasadnionych oczekiwań.

149. Wystarczy zauważyć, że nawet przed wydaniem obwieszczenia w sprawie współpracy Komisja stosowała sporne rozróżnienie. I tak w wyżej wspomnianej sprawie Finnboard przeciwko Komisji owa instytucja wspólnotowa przyznała zmniejszenie wysokości grzywny o dwie trzecie przedsiębiorstwom, które przyznały się do naruszenia, podczas gdy przedsiębiorstwa, które przyznały prawdziwość okoliczności faktycznych, otrzymały zmniejszenie wysokości grzywny jedynie o jedną trzecią⁶². Sąd orzekł — co nie zostało uchylone przez Trybunał — że

61 — Zobacz przywołany powyżej wyrok Sądu w sprawie BPB De Eendracht przeciwko Komisji, pkt 325, wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-338/94 Finnboard przeciwko Komisji, Rec. str. II-1617, pkt 363, utrzymany w mocy przywołanym powyżej wyrokiem Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, oraz przywołany powyżej wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 330.

62 — Zobacz przywołana powyżej opinia rzecznika generalnego Mischo w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, pkt 13.

rozdzielenie to jest uzasadnione zwłaszcza zachowaniem przedsiębiorstw w trakcie postępowania administracyjnego⁶³.

150. Wbrew twierdzeniom skarżących nie pozwala na uznanie, że Komisja zdecydowała się na odejście od spornego rozróżnienia w ramach obwieszczenia. Wręcz przeciwnie, z pkt D ust. 2 tego dokumentu, a zwłaszcza z użytego słowa „w szczególności” wynika jasno, że przyznanie prawdziwości okoliczności faktycznych stanowi jedynie jedno z zachowań, które mogą doprowadzić do zmniejszenia wysokości grzywny z tytułu współpracy.

151. Wobec tego Sąd nie naruszył prawa, stwierdzając, że Komisja może skutecznie przyznać zmniejszenie grzywny w większym stopniu przedsiębiorstwom, które przyznały istnienie kartelu, niż przedsiębiorstwom, które ograniczyły się do przyznania prawdziwości okoliczności faktycznych.

152. Proponuję zatem Trybunałowi oddalenie szóstego zarzutu podniesionego przez skarżące.

⁶³ — Przywołany powyżej wyrok Sądu w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, pkt 364 i 365 oraz przywołany powyżej wyrok Trybunału w sprawie Finnboard przeciwko Komisji, pkt 58.

V — W przedmiocie odwołania wzajemnego

153. Odwołanie wzajemne jest skierowane przeciwko pkt 55–68 wyroku w sprawie KTS i AST przeciwko Komisji, w których stwierdzono nieważność spornej decyzji w zakresie, w jakim akt ten obciążył KTN odpowiedzialnością za naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl.

154. KTS utrzymywała przed Sądem, że sporna decyzja naruszyła art. 36 akapit pierwszy traktatu EWWiS, ponieważ nie zostało uwzględnione jej prawo do bycia wysłuchaną odnośnie do czynów Thyssen Stahl.

155. Sąd uwzględnił ten zarzut na zakończenie następującego wyводу:

„55 Prawo do obrony, na które powołuje się KTS, jest zagwarantowane w tym przypadku przez art. 36 akapit pierwszy traktatu EWWiS, zgodnie z którym przed zastosowaniem jednej z sankcji finansowych, przewidzianych we wspomnianym traktacie, Komisja powinna umożliwić zainteresowanemu przedstawienie uwag.

56 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem poszanowanie prawa do obrony w każdym postępowaniu wszczętym wobec określonej osoby i mogącym doprowa-

- dzić do nałożenia kary stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, która powinna być przestrzegana we wszelkich okolicznościach, nawet w przypadku postępowania o charakterze administracyjnym. Rzeczywiste poszanowanie tej zasady wymaga, aby dane przedsiębiorstwo już w stadium postępowania administracyjnego miało możliwość skutecznego przedstawienia swego stanowiska w kwestii prawdziwości i znaczenia zarzucanego stanu faktycznego oraz w kwestii dokumentów, na których Komisja oparła swe zarzuty [...]. Z tego wynika w szczególności, że Komisja może uwzględnić jedynie okoliczności faktyczne, w przedmiocie których podmioty zainteresowane miały możliwość wypowiedzenia się [...].
- 57 Należy również przypomnieć, że co do zasady to osoba fizyczna lub prawna zarządzająca danym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia powinna wypowiedzieć się w tej kwestii, nawet gdy w momencie przyjęcia decyzji stwierdzającej naruszenie odpowiedzialność za prowadzenie przedsiębiorstwa ponosiła inna osoba [...].
- 58 Po pierwsze, w niniejszej sprawie z akt sprawy wynika, że w dniu 24 kwietnia 1997 r. do KTN i Thyssen Stahl zostały z osobna skierowane pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i każde z tych przedsiębiorstw złożyło osobną odpowiedź pisemną na dotyczące go pismo, podpisaną przez własnych przedstawicieli, w dniu 30 czerwca tegoż roku. W swojej odpowiedzi KTN między innymi wyraźnie wskazała, że wypowiada się »w imieniu spółki KTN«.
- 59 Po drugie, wiadomo, że KTN — której następcą prawnym jest KTS — w skierowanym do Komisji piśmie z dnia 23 lipca 1997 r. wzięła na siebie odpowiedzialność za działania zarzucane Thyssen Stahl, począwszy do roku 1993, podczas gdy działalność Thyssen Stahl w sektorze danych produktów została jej przekazana dopiero od 1 stycznia 1995 r.
- 60 W istocie w wyżej wspomnianym piśmie KTN wyraźnie wskazała, co następuje:
- »Odnosnie do postępowania wspomnianego w temacie [sprawa IV/35.814 — KTN], żądali Państwo od przedstawiciela prawnego Thyssen Stahl [...], aby [KTN] potwierdziła wyraźnie, że jest odpowiedzialna za ewentualne działania Thyssen Stahl na skutek przejścia sektora produkcji wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej Thyssen Stahl, w zakresie w jakim dotyczy to wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej, które są przedmiotem niniejszego postępowania, w tym również za okres od 1993 r. Niniejszym pragnę to Państwu wyraźnie potwierdzić«.
- 61 Ponadto w motywie 102 decyzji Komisja wywnioskowała z tego oświadczenia, że należy uwzględnić je w treści decyzji.

W rezultacie Komisja stwierdziła, że KTN jest odpowiedzialna za działania Thyssen Stahl, które są postrzegane jako sprzeczne z art. 65 ust. 1 traktatu EWWiS [...], i dlatego też nałożyła na nią grzywnę także z tytułu czynów zarzucanych Thyssen Stahl [...]. W tym względzie Komisja uznała w motywie 78 decyzji, że czas trwania naruszenia zarzucanego Thyssen Stahl mieści się w okresie od grudnia 1993 r., gdy odbyło się spotkanie w Madrycie, które zapoczątkowało porozumienie pomiędzy producentami wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej, do 1 stycznia 1995 r., to jest do dnia zaprzestania działalności w tym sektorze przez Thyssen Stahl.

62 Warto podkreślić fakt, że mając na uwadze oświadczenie KTN z dnia 23 lipca 1997 r., nie kwestionuje się wyjątkowego prawa Komisji do przypisania spółce KTN odpowiedzialności za niezgodne z prawem zachowanie zarzucane spółce Thyssen Stahl od grudnia 1993 r. do chwili przekazania jej działalności spółce KTN w dniu 1 stycznia 1995 r. [...].

63 Jednakże wobec faktu, iż takie oświadczenie tworzy wyłom w zasadzie, zgodnie z którą osoba fizyczna lub prawna może być pociągnięta do odpowiedzialności jedynie za zdarzenia, które mogą być jej przypisane indywidualnie, oświadczenie to powinno być interpretowane w sposób zawężający. W szcze-

gólności wobec braku odmiennego żądania podmiotu składającego takie oświadczenie nie można domniemywać, iż zrzekł się on swego prawa do obrony.

64 Tymczasem wbrew temu, co zasadniczo twierdzi Komisja, oświadczenie KTN z dnia 23 lipca 1997 r. nie może być rozumiane w ten sposób, że spółka KTN również zrzeka się swojego prawa do bycia wysłuchaną odnośnie do okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów doręczonym tej drugiej spółce w dniu 24 kwietnia 1997 r., okoliczności, za które KTN przyjęła od tamtego czasu odpowiedzialność dla celów ewentualnego nałożenia grzywny.

65 Tym bardziej jest to prawdą, że pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zostały skierowane osobno do KTN i Thyssen Stahl i że niewątpliwie przedstawienie zarzutów nie przewidywało odpowiedzialności KTN za czyny przypisywane Thyssen Stahl.

66 Należy zatem stwierdzić, że w niniejszej sprawie Komisja nie umożliwiła spółce KTN przedstawienia uwag co do prawdziwości i znaczenia okoliczności zarzucanych spółce Thyssen Stahl i że w związku z tym KTN nie mogła skorzystać ze swego prawa do obrony w tym zakresie.

- 67 Dlatego, jak to wynika z orzecznictwa, Komisja nie była uprawniona do pociągnięcia KTN do odpowiedzialności za czyny Thyssen Stahl ani w konsekwencji do nałożenia grzywny na KTN za okoliczności zarzucane Thyssen Stahl, skoro przedstawienie zarzutów było w tym zakresie skierowane tylko do Thyssen Stahl [...].
- nieposzanowanie przesłanek przeniesienia z jednego przedsiębiorstwa na drugie odpowiedzialności za zachowanie niezgodne z zasadami konkurencji;
 - naruszenie wymogów w zakresie prawa do obrony, jak również
- 68 Uwzględniając te elementy, należy zatem uznać niniejszy zarzut KTN za zasadny i stwierdzić nieważność art. 1 decyzji w zakresie, w jakim przypisała ona spółce KTN odpowiedzialność za naruszenie popełnione przez spółkę Thyssen Stahl".
- istotną nieprawidłowość ustaleń faktycznych i wypaczenie dowodów.

A — W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na wypaczeniu dowodów

156. W rezultacie Sąd zdecydował w pkt 315 wspomnianego wyroku o zmniejszeniu nałożonej grzywny o 3 564 000 EUR.

158. W pierwszym zarzucie Komisja kwestionuje ustalenie Sądu, iż KTN nie zrzekła się swojego prawa do obrony odnośnie do okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl.

157. Komisja żąda w swoim odwołaniu uchylecia zaskarżonego wyroku w zakresie tej kwestii. Przytacza ona cztery zarzuty na poparcie swojego żądania:

- wypaczenie dowodów;

159. Komisja uważa, że w tym przypadku Sąd wypaczył przedstawione mu dowody. Zdaniem Komisji Sąd w niewystarczającym stopniu wziął pod uwagę pewne elementy akt sprawy, takie jak pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 24 kwietnia 1997 r., odpowiedź Thyssen Stahl na przedstawienie zarzutów i pismo, w którym Komisja żąda od

KTN potwierdzenia przejęcia odpowiedzialności za zachowanie Thyssen Stahl. Komisja uważa, że całościowa analiza tych elementów powinna była wykazać, że KTN zrzekła się swojego prawa do bycia wysłuchaną odnośnie do okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl.

160. Z art. 32 lit. d) traktatu EWWiS, który jest identyczny z art. 225 WE, wiadomo, że odwołanie może zostać oparte wyłącznie na zarzutach wskazujących na naruszenie prawa, z pominięciem jakiegokolwiek oceny okoliczności faktycznych⁶⁴.

161. Z ustalonego orzecznictwa wynika jednak, że Trybunał jest uprawniony do badania ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd w przypadku, gdy istotna nieprawidłowość ustaleń faktycznych wynika z dokumentacji akt sprawy⁶⁵. Trybunał sprecyzował, że istotna nieprawidłowość ustaleń faktycznych musi w oczywisty sposób wynikać z akt

sprawy, bez konieczności dokonania nowej oceny faktów⁶⁶.

162. Z ustalonego orzecznictwa wynika również, że choć Sąd posiada wyłączne kompetencje w zakresie oceny mocy dowodowej, jaką należy nadać przedstawionym środkom dowodowym⁶⁷, wszak kwestia wypaczenia dowodów podlega kontroli Trybunału w ramach odwołania⁶⁸. Zarzut oparty na wypaczeniu dowodów zmierza do stwierdzenia, że Sąd zmienił sens, treść lub znaczenie przedstawionych mu dowodów. Wypaczenie może zatem wynikać ze zmiany treści dowodów⁶⁹, niewzięcia pod uwagę ich istotnych aspektów⁷⁰ lub też nieuwzględnienia ich kontekstu⁷¹.

64 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 1 października 1991 r. w sprawie C-283/90 P Vidrány przeciwko Komisji, Rec. str. I-4339, pkt 12 i z dnia 2 marca 1994 r. w sprawie C-53/92 P Hilti przeciwko Komisji, Rec. I-667, pkt 10.

65 — Wyroki z dnia 1 czerwca 1994 r. w sprawie C-136/92 P Komisja przeciwko Brazzelli Lualdi i in., Rec. str. I-1981, pkt 49 i z dnia 30 marca 2000 r. w sprawie C-265/97 P VBA przeciwko Florimex i in., Rec. str. 2061, pkt 139, postanowienia z dnia 16 września 1997 r. w sprawie C-59/96 P Koelman przeciwko Komisji, Rec. str. I-4809, pkt 33 i z dnia 6 października 1997 r. w sprawie C-55/97 P AUFASS i AKT przeciwko Komisji, Rec. str. I-5383, pkt 24.

66 — Wyrok z dnia 28 maja 1998 r. w sprawie C-8/95 P New Holland Ford przeciwko Komisji, Rec. str. I-3175, pkt 72, przywołany powyżej wyrok w sprawie VBA przeciwko Florimex i in., pkt 139 oraz postanowienie z dnia 27 stycznia 2000 r. w sprawie C-341/98 P Proderec przeciwko Komisji, dotychczas nieopublikowane w Zbiorze, pkt 27.

67 — Zobacz w szczególności przywołany powyżej wyrok w sprawie Komisja przeciwko Brazzelli Lualdi i in., pkt 66, wyroki z dnia 7 maja 1998 r. w sprawie C-401/96 P Somaco przeciwko Komisji, Rec. str. I-2587, pkt 54 oraz z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgebebe przeciwko Komisji, Rec. str. I-8417, pkt 24.

68 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie Hilti przeciwko Komisji, pkt 42, wyrok z dnia 16 września 1997 r. w sprawie C-362/95 P Blackspur DIY i in. przeciwko Radzie i Komisji, Rec. str. I-4775, pkt 29, przywołane powyżej wyroki w sprawie New Holland Ford przeciwko Komisji, pkt 26, w sprawie Baustahlgebebe przeciwko Komisji, pkt 24, wyrok z dnia 9 września 1999 r. w sprawie C-257/98 P Lucaccioni przeciwko Komisji, Rec. str. I-5251, 45–47, jak również przywołane powyżej postanowienie w sprawie AUFASS i AKT przeciwko Komisji, pkt 25, postanowienie z dnia 16 października 1997 r. w sprawie C-140/96 P Dimitriadis przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, Rec. str. I-5635, pkt 35 i przywołane powyżej postanowienie w sprawie Proderec przeciwko Komisji, pkt 28.

69 — Zobacz odnośnie do wypaczenia zaskarżonego aktu wyroki z dnia 27 stycznia 2000 r. w sprawie C-164/98 P DIR International Film i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-447, pkt 47 i 48 oraz z dnia 11 września 2003 r. w sprawie C-197/99 P Belgia przeciwko Komisji, Rec. str. I-8461, pkt 67.

70 — Zobacz odnośnie do wypaczenia zaskarżonego aktu postanowienie z dnia 11 kwietnia 2001 r. w sprawie C-459/00 P (R) Komisja przeciwko Trenker, Rec. str. I-2823, pkt 71.

71 — Zobacz odnośnie do wypaczenia zaskarżonego aktu wyrok z dnia 3 kwietnia 2003 r. w sprawie C-277/01 P Parlament przeciwko Samper, Rec. str. I-3019, pkt 40.

163. W niniejszej sprawie Komisja utrzymuje, że Sąd wypaczył przedstawione mu dowody (przez to, że nie uwzględnił całości dokumentacji akt sprawy) i zatem że jego ustalenia faktyczne są niezgodne z prawdą (ponieważ jej zdaniem KTN zrzekła się prawa do obrony). Wbrew twierdzeniom KTS⁷², w świetle wyżej opisanego orzecznictwa pierwszy zarzut Komisji jest zatem dopuszczalny.

164. Sądzę jednak, że ten zarzut jest w sposób oczywisty bezzasadny.

165. W rzeczywistości żaden element dokumentacji nie pozwala na stwierdzenie, że KTN zrzekła się prawa do obrony w zakresie okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl w okresie od grudnia 1993 r. do stycznia 1995 r. Ani odpowiedź na pierwsze pismo w sprawie przedstawienia zarzutów⁷³, ani odpowiedź na drugie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów⁷⁴, ani protokół dostępu do akt⁷⁵, ani oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r.⁷⁶ KTN wskazała jedynie, że nie zamierza zajmować stanowiska odnośnie do prawdziwości i znaczenia okoliczności zarzucanych spółce Thyssen Stahl we wskazanym okresie.

166. Należy dodać, że ponieważ takie zrzeczenie wyłącza stosowanie podstawowej zasady prawa wspólnotowego, a mianowicie zasady poszanowania prawa do obrony w postępowaniu mogącym prowadzić do nałożenia sankcji, powinno ono być wyraźne i niedwuznaczne. Jak to podkreślił Sąd w pkt 63 zaskarżonego wyroku, nie może domniemywać, że zainteresowany zrzekł się swojego prawa do obrony.

167. W tych okolicznościach dokumenty, na które powołuje się Komisja (pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 24 kwietnia 1997 r., odpowiedź Thyssen Stahl na przedstawienie zarzutów i pismo, w którym Komisja żąda od KTN potwierdzenia przejęcia odpowiedzialności za zachowanie Thyssen Stahl), nie mogą w żadnym wypadku stanowić dowodu na to, że KTN zrzekła się swojego prawa do obrony. Ze względu na okoliczność, że dokumenty te są autorstwa innego podmiotu niż zainteresowane przedsiębiorstwo (KTN), Sąd nie mógł im przyznać wartości dowodowej w zakresie zamiaru tego przedsiębiorstwa obejmującego zrzeczenie się jego prawa do obrony.

168. Uwzględniając te elementy, nie uważam, aby Sąd popełnił błąd, stwierdzając, że KTN nie zrzekła się swojego prawa do obrony odnośnie do okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl.

72 — Replika na odwołanie wzajemne, pkt 3.

73 — Skarga złożona przez KTS w sprawie T-45/98 (załącznik 6).

74 — Ibidem (załącznik 7).

75 — Ibidem (załącznik 8).

76 — Ibidem (załącznik 9).

169. Proponuję zatem Trybunałowi oddalenie pierwszego zarzutu Komisji.

B — *W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na niedochowaniu przesłanek przeniesienia z jednego przedsiębiorstwa na drugie odpowiedzialności za zachowanie niezgodne z zasadami konkurencji*

170. W drugim zarzucie Komisja utrzymuje, że Sąd nie dochował przesłanek odnośnie do przeniesienia odpowiedzialności za niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie z jednego przedsiębiorstwa na drugie.

171. Komisja podkreśla, że niezależnie od kwestii, czy KTN zrzekła się swojego prawa do obrony, czy też nie, Komisja była tak czy inaczej uprawniona do pociągnięcia KTN do odpowiedzialności za naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl. Zdaniem Komisji zostały spełnione wszystkie przesłanki przewidziane w orzecznictwie do odejścia od zasady „odpowiedzialności osobistej” przedsiębiorstwa, ponieważ KTN przedstawiła się jako następca prawny i faktyczny Thyssen Stahl. W tym zakresie Komisja powołuje się na wyroki z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawie Suiker Unie i in. przeciwko Komisji⁷⁷, z dnia 28 marca 1984 r. w sprawie CRAM i Rheinink przeciwko Komisji⁷⁸, jak rów-

nież wyroki Sądu z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie Enichem Anic przeciwko Komisji⁷⁹ oraz z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie NMH Stahlwerke i in. przeciwko Komisji⁸⁰.

172. Moim zdaniem ten drugi zarzut jest również bezpodstawny.

173. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem⁸¹, co do zasady osoba fizyczna lub prawna zarządzająca danym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia powinna wypowiedzieć się w tej kwestii, nawet gdy w momencie przyjęcia decyzji stwierdzającej naruszenie odpowiedzialność za prowadzenie przedsiębiorstwa ponosiła inna osoba.

174. Ponadto Trybunał uściślił, że kryterium tak zwanej „ciągłości działalności gospodarczej”, które pozwala na odejście od zasady

77 — Wyrok w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73, Rec. str. 1663, pkt 77–84.

78 — Wyrok w sprawach połączonych 29/83 i 30/83, Rec. str. 1679, pkt 6–9.

79 — Sprawa T-6/89, Rec. str. II-1623, pkt 235.

80 — Sprawa T-134/94, Rec. str. II-239, pkt 135–138.

81 — Zobacz w szczególności przywołane powyżej wyroki w sprawie Cascades przeciwko Komisji, pkt 78, z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Sora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, pkt 37 oraz wyrok z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-297/98 P SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. str. I-10101, pkt 27.

indywidualnej odpowiedzialności przedsiębiorstw w przypadku przejęcia działalności, jest istotne tylko wówczas, gdy osoba prawna odpowiedzialna za prowadzenie przedsiębiorstwa w chwili popełnienia naruszenia prawnie przestała istnieć po popełnieniu wspomnianego naruszenia⁸².

175. Tymczasem w niniejszej sprawie z akt sprawy⁸³ wynika, że Thyssen Stahl istniała nieprzerwanie w ciągu całego czasu trwania naruszenia i to (przynajmniej) aż do wydania spornej decyzji.

176. Przywołane przez Komisję orzecznictwo nie ma zatem zastosowania w niniejszej sprawie.

*C — W przedmiocie zarzutu trzeciego, opar-
tego na naruszeniu wymogów w zakresie
prawa do obrony*

177. W trzecim zarzucie Komisja zarzuca Sądowni, że ustanowił zbyt restrykcyjne wymogi w zakresie prawa do obrony.

178. Komisja podkreśla, że w niniejszej sprawie KTN była adresatem dwóch pism w sprawie przedstawienia zarzutów: jednego z dnia 19 grudnia 1995 r., a drugiego z dnia 24 kwietnia 1997 r., że w czasie całego postępowania administracyjnego KTN przedstawiała uwagi nie tylko w swoim imieniu, ale również w imieniu Thyssen Stahl, że w drugim piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja uściśliła, że KTN ponosi odpowiedzialność za zachowanie Thyssen Stahl, że w późniejszym piśmie Komisja żądała od KTN potwierdzenia tej okoliczności oraz że KTN potwierdziła w swoim oświadczeniu, że ponosi odpowiedzialność za czyny Thyssen Stahl „i to również za okres obejmujący 1993 r.”.

179. Komisja uważa, że w tych okolicznościach KTN doskonale знаła zarzuty przedstawione Thyssen Stahl i wiedziała, iż Komisja obciąży ją odpowiedzialnością za naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl. Wynika stąd, iż wbrew orzeczeniu Sądu, poszanowanie prawa do obrony nie wymaga od Komisji, aby ta poprosiła raz jeszcze KTN o przedstawienie jej stanowiska w przedmiocie zachowania zarzucanego Thyssen Stahl. Dlatego Sąd popełnił błąd co do prawa, ustanawiając taki wymóg.

180. W tym względzie należy przypomnieć, że poszanowanie prawa do obrony w każdym postępowaniu wszczętym wobec określonej

82 — Zobacz przywołane powyżej wyroki w sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, pkt 145, z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, pkt 38 oraz wyrok z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. str. I-123, pkt 359.

83 — Zobacz informacje przekazane przez KTS w replice na odwołanie wzajemne (pkt 35), które nie zostały podważone przez Komisję.

osoby i mogącym doprowadzić do nałożenia kary stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, która powinna być przestrzegana nawet w przypadku postępowania o charakterze administracyjnym⁸⁴.

181. Ta zasada wymaga w szczególności, aby skierowane przez Komisję do przedsiębiorstwa pismo w sprawie przedstawienia zarzutów zawierało istotne elementy zarzutów pod adresem tego przedsiębiorstwa, takie jak zarzucane okoliczności faktyczne, ich kwalifikację prawną i dowody, na których opiera się Komisja, a wszystko po to, aby przedsiębiorstwo to mogło skutecznie przedstawić swoje argumenty w ramach postępowania administracyjnego prowadzonego przeciwko niemu⁸⁵.

182. Ponadto w wyrokach z dnia 16 marca 2000 r. w sprawie Compagnie Maritime Belge Transports i in. przeciwko Komisji⁸⁶ i z dnia 2 października 2003 r. w sprawie ARBED przeciwko Komisji⁸⁷ Trybunał uściślił, że „mając na uwadze znaczenie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, powinno ono jednoznacznie określać podmiot, na który może zostać nałożona grzywna”.

183. W niniejszej sprawie nie podlega dyskusji, że Komisja wskazała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 24 kwietnia 1997 r., że KTN „ponosi odpowiedzialność za czyny Thyssen Stahl przed jej własnym powstaniem”⁸⁸. Jak to jednak orzekł Sąd w zaskarżonym wyroku, owo pismo nie wskazało wyraźnie, że Komisja miała zamiar nałożyć grzywnę na KTN z racji naruszenia popełnionego przez Thyssen Stahl. Dokument ten nie zawiera również wyraźnego wezwania KTN do przedstawienia jej uwag co do prawdziwości i znaczenia okoliczności zarzucanych spółce Thyssen Stahl ani co do dokumentów zebranych przez Komisję w tym zakresie.

184. Ponadto dwuznaczność wynikająca z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 24 kwietnia 1997 r. została poparta zwłaszcza przez fakt, że pismo to zostało skierowane osobno do KTN i Thyssen Stahl. Tą podwójną wysyłką Komisja dała do zrozumienia, że na Thyssen Stahl mogłaby zostać nałożona grzywna za naruszenie, którego dopuściła się ta spółka w okresie przed dniem 1 stycznia 1995 r.

185. Uwzględniając te elementy, uważam, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 24 kwietnia 1997 r. nie spełnia wymogu jasności nałożonego przez orzecznictwo. Sąd nie naruszył zatem prawa, stwierdzając, że Komisja nie umożliwiła

84 — Wyrok z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. str. 461, pkt 9.

85 — Zobacz podobnie wyroki z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. str. 661, pkt 26, z dnia 3 lipca 1991 r. w sprawie C-62/86 AKZO przeciwko Komisji, Rec. str. I-3359, pkt 29 oraz z dnia 31 marca 1993 r. w sprawach połączonych C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 i od C-125/85 do C-129/85 Ahlström Osakeyhtiö i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-1307, pkt 135.

86 — Wyrok w sprawach połączonych C-395/96 P i C-396/96, Rec. str. I-1365, pkt 143.

87 — Wyrok w sprawie C-176/99 P, Rec. str. I-10687, pkt 21.

88 — Załącznik 4 do pisma KTS z dnia 10 marca 1998 r. złożonego w sekretariacie Sądu w sprawie T-45/98 (pkt 11 F, wolne tłumaczenie).

KTN skutecznego przedstawienia jej uwag w przedmiocie okoliczności zarzucanych Thyssen Stahl.

186. W konsekwencji proponuję Trybunałowi oddalenie trzeciego zarzutu Komisji.

D — W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na istotnej nieprawidłowości ustaleń faktycznych i wypaczeniu dowodów

187. W czwartym zarzucie Komisja kwestionuje ustalenie Sądu, że KTN nie mogła skorzystać przysługującego jej prawa do obrony w zakresie czynów Thyssen Stahl.

188. Komisja zasadniczo uważa, że zaskarżony wyrok jest dotknięty w tym zakresie istotną nieprawidłowością ustaleń faktycznych i wypaczeniem dowodów. Zdaniem Komisji „dokumenty zawarte w aktach sprawy dowodzą, że KTN w porozumieniu z Thyssen [Stahl] wielokrotnie i z własnej inicjatywy przedstawiła swoje stanowisko wobec zarzutów przedstawionych przez Komisję [wobec] Thyssen [Stahl], a tym samym spółka ta skorzystała z prawa do obrony”⁸⁹.

189. Abstrahując od faktu, że Komisja nie poparła tego zarzutu w swoich pismach⁹⁰, i tak uważam, że jest on bezzasadny.

190. Należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem⁹¹ Trybunał może naprawić istotną nieprawidłowość w ustaleniach faktycznych wtedy i tylko wtedy, gdy nieprawidłowość ta w oczywisty sposób wynika z akt sprawy. Podobnie, jak już widzieliśmy, zarzut oparty na wypaczeniu dowodów może zostać uwzględniony tylko wówczas, gdy Sąd rzeczywiście zmienił sens, treść lub znaczenie przedstawionych mu dowodów⁹².

191. Tymczasem w tej sprawie Sąd nie popełnił żadnego tego rodzaju błędu.

192. Nawet uważna lektura akt sprawy⁹³ nie pozwala na stwierdzenie w sposób pewny i oczywisty, że KTN skorzystała ze swojego

90 — W pkt 94–102 swojej odpowiedzi Komisja analizuje wyroki, które jej zdaniem (zob. odpowiedź, pkt 54) dotyczą innych zarzutów, czyli trzeciego zarzutu dotyczącego wymogów w zakresie prawa do obrony.

91 — Zobacz pkt 161 niniejszej opinii

92 — Ibidem (pkt 162).

93 — Zobacz w szczególności odpowiedź KTN na pierwsze pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, odpowiedź KTN na drugie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, protokół dostępu do akt sprawy z dnia 28 maja 1997 r. i oświadczenie KTN z dnia 23 lipca 1997 r. (odpowiednio załączniki 6, 7, 8 i 9 do skargi złożonej przez KTN w sprawie T-45/98).

89 — Odpowiedź Komisji (pkt 55).

prawa do obrony w zakresie czynów Thyssen Stahl. Moim zdaniem nie jest oczywiste, że uwagi przedstawione przez KTN w trakcie postępowania administracyjnego obejmują również — w ten czy inny sposób — okoliczności zarzucane Thyssen Stahl przez Komisję.

193. W tych okolicznościach nie można stwierdzić, że Sąd dopuścił się oczywistej nieprawidłowości przy dokonywaniu ustaleń faktycznych lub wypaczył dowody.

194. Dlatego proponuję Trybunałowi oddalenie ostatniego zarzutu podniesionego przez Komisję.

VI — Przejęcie sprawy

195. Artykuł 61 akapit pierwszy Statutu Trybunału stanowi, że jeśli odwołanie jest zasadne, Trybunał Sprawiedliwości uchyla orzeczenie Sądu. W tym przypadku może on wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.

196. W niniejszej sprawie uważam, że stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w zakresie części, której uchylenie zaproponowałem⁹⁴. Proponuję zatem Trybunałowi przejęcie sprawy i wydanie ostatecznego orzeczenia w przedmiocie zarzutu podniesionego w pierwszej instancji przez Acerinox.

VII — W przedmiocie skargi w pierwszej instancji

197. Acerinox żąda stwierdzenia nieważności spornej decyzji i podnosi dwa zarzuty, z których jeden jest oparty na braku jej uczestnictwa w naruszeniu.

198. W ramach tego zarzutu Acerinox utrzymuje, że Komisja nie przedstawiła dowodu na istnienie porozumienia lub uzgodnionej praktyki w zakresie stosowania dopłat do stopu na rynku hiszpańskim.

199. Spółka ta podkreśla w szczególności, że nie można upatrywać dowodu na istnienie takiego kartelu w fakcie Avesty z dnia 14 stycznia 1994 r., który wskazuje, iż „Acerinox oświadczyła, że dopłaty do stopu będą stosowane od dnia 1 kwietnia 1994 r.

94 — Zobacz pkt 27–39 niniejszej opinii.

(dokładnie, od kwietnia!)”. Zdaniem tego przedsiębiorstwa „informacja ta, dotycząca »oświadczenia« złożonego przez skarżącą [...], jest nieprawdziwa”⁹⁵ i „żadne »oświadczenie« tego typu nie zostało złożone”⁹⁶.

200. Należy w tym względzie przypomnieć, że w przypadku sporu dotyczącego naruszenia reguł konkurencji to do Komisji należy przedstawienie dowodu na stwierdzone przez nią naruszenie i przedstawienie właściwych dowodów w celu wykazania, zgodnie z wymogami prawa, istnienia okoliczności faktycznych wskazujących na takie naruszenie⁹⁷.

201. Trzeba również przypomnieć, że żadna z zasad prawa wspólnotowego nie stoi na przeszkodzie temu, aby w celu ustalenia istnienia naruszenia Komisja oparła się tylko na jednym dokumencie, pod warunkiem że jego wartość dowodowa nie wzbudza wątpliwości i że dokument ten sam w sobie świadczy niepodważalnie o istnieniu naruszenia⁹⁸. Podobnie też Komisja może uznać za dowód zachowania przedsiębiorstwa wymianę korespondencji pomiędzy osobami trzecimi⁹⁹; okoliczność, że oskarżone przedsiębiorstwo nie jest autorem¹⁰⁰ ani adresa-

tem¹⁰¹ dokumentu, nie może go pozbawiać wartości dowodowej, która może zostać oceniona jedynie przy wzięciu pod uwagę treści i znaczenia dokumentu.

202. W tym względzie w celu ustalenia wartości dowodowej dokumentu należy uwzględnić wiele elementów, takich jak pochodzenie dokumentu, okoliczności jego sporządzenia, jego adresata, treść dokumentu, a następnie zadać sobie pytanie, czy z punktu widzenia tych elementów wydaje się on sensowny i wiarygodny¹⁰². Ponadto przedsiębiorstwo może skutecznie podważyć moc dowodową dokumentu jedynie wówczas, gdy poda szczegółowe okoliczności faktyczne mogące poddać w wątpliwość prawdziwość zawartych w dokumencie informacji¹⁰³.

203. W niniejszej sprawie wartość dowodowa faksu Avesty z dnia 14 stycznia 1994 r. jest niewątpliwa.

95 — Skarga złożona przez Acerinox w sprawie T-48/98 (str. 9).

96 — Idem.

97 — Zobacz w szczególności przywołany powyżej wyrok w sprawie Baustahlgewebe przeciwko Komisji, pkt 58.

98 — Przywołany powyżej wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 1838.

99 — Zobacz w szczególności przywołany powyżej wyrok w sprawie Suiker Unie i in., pkt 164 oraz wyrok Sądu z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie T-56/99 Marlines przeciwko Komisji, Rec. str. II-5225, pkt 46.

100 — Zobacz w szczególności wyrok Sądu z dnia 15 marca 1994 r. w sprawie T-100/92 La Pietra przeciwko Komisji, RecFP str. I-A-83 i II-275, pkt 37.

101 — Zobacz w szczególności wyrok Sądu z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawach połączonych T-5/00 i T-6/00 Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, Rec. str. II-4121, pkt 174.

102 — Opinia sędziego Vesterdorfa pełniącego funkcję rzecznika generalnego w sprawie Rhône-Poulenc przeciwko Komisji (wyrok Sądu z dnia 24 października 1991 r. w sprawie T-11/89, Rec. str. II-867, II-956) oraz przywołany powyżej wyrok Sądu w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 1838 i 3172.

103 — Zobacz przywołany powyżej wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 1346–1349 i odnośnie do odmiennego przypadku wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2003 r. w sprawie T-65/02 Chetaud przeciwko Parlamentowi, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 48 i nast.

204. Ten faks został sporządzony przez przedstawiciela Avesty obecnego na spotkaniu w Madrycie, czyli pana W.¹⁰⁴. Dokument ten jest owocem tego spotkania, na którym główni producenci wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej porozumieli się odnośnie do stosowania, począwszy od dnia spotkania, identycznych wartości odniesienia w formule obliczania dopłat do stopu. Faks ten został sporządzony także niedługo po tym, jak Ugine przekazała wszystkim swoim konkurentom w faksie z dnia 11 stycznia 1994 r. szczegółowe informacje w przedmiocie dopłat do stopu, jakie zamierzała stosować na rynku francuskim od dnia 1 lutego 1994 r.

„Z naszych informacji wynika, że zostały już podjęte pewne kroki:

- Ugine ogłosiła stosowanie od dnia 1 lutego 1994 r. następujących dopłat:

4,36 GBP za próbę 430;

47,55 GBP za próbę 304 i

205. Ponadto sporny faks był skierowany do spółek zależnych będących dystrybutorami Avesty i został wysłany po wcześniejszym faksie z połowy grudnia 1993 r., w którym Avesta poinformowała te spółki o możliwości wprowadzenia dopłat do stopu od lutego 1994 r.¹⁰⁵.

74,03 GBP za próbę 316;

206. Sporny faks okazuje się również sensowny i wiarygodny w zakresie swojej treści. Avesta informuje w nim swoje spółki zależne o stanowisku zajęтым przez jej niektórych konkurentów w przedmiocie daty stosowania dopłat do stopu na ich rynkach krajowych w następujący sposób:

- Acerinox oświadczyła, że dopłaty do stopu będą stosowane od dnia 1 kwietnia 1994 r. (sic! od kwietnia);

- Outokumpu zapewne podzieli to stanowisko, ale tego jeszcze nie potwierdziła;

104 — Ze względu na fakt, że personalia tej osoby zostały utajnione w spornej decyzji (zob. pkt 21 uzasadnienia), również w niniejszej opinii zostaną one utajnione.

105 — Sporny faks precyzuje: „Martin mentioned in a fax before Christmas that there is a possibility that surcharges [...] could be applied from February onwards” (Martin wspominał w faksie sprzed świąt Bożego Narodzenia, że jest możliwe, iż dopłaty będą stosowane od lutego) (wolne tłumaczenie).

- Thyssen prawdopodobnie złoży swoje oświadczenie w przyszły poniedziałek;

— Odnośnie do Kruppa to nie mamy jeszcze żadnych informacji;

— Ilva poinformowała, że będzie stosowała zmienioną cenę podstawową od lutego, ale ta zmiana będzie dotyczyła hurtowników, a nie końcowych użytkowników;

— ALZ nie zajęła jeszcze ostatecznego stanowiska”.

207. W tych okolicznościach wydaje się, że trudno jest podważyć informację, wedle której Acerinox zaczęła stosować dopłaty do stopu na rynku hiszpańskim od 1 kwietnia 1994 r. Zresztą Acerinox nie podała żadnej szczegółowej okoliczności mogącej poddać w wątpliwość prawdziwość tej informacji.

208. Uwzględniając te elementy, uważam, że sporny fakt stanowi dowód na to, że w dniu 14 stycznia 1994 r. Acerinox wyraziła co najmniej wolę stosowania dopłat do stopu w Hiszpanii zgodnie z zasadami ustalonymi przez zainteresowane przedsiębiorstwa podczas spotkania w Madrycie, a zatem przystąpiła do kartelu.

209. Proponuję zatem Trybunałowi oddalenie zarzutu podniesionego przez Acerinox.

VIII — W przedmiocie kosztów

210. Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu Trybunału, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 118 tego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. W niniejszej sprawie Komisja wniosła o obciążenie wnoszących odwołanie kosztami postępowania, a wnoszące odwołanie przegrały (prawie w całości) sprawę. Należy zatem według mnie obciążyć je kosztami niniejszych postępowań odwoławczych.

211. Ponadto zgodnie z art. 122 akapit pierwszy regulaminu Trybunału, jeżeli odwołanie jest zasadne i Trybunał orzeka wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie, rozstrzyga on o kosztach. W niniejszej sprawie Acerinox przegrała sprawę w zakresie zarzutu opartego na braku jej uczestnictwa w kartelu na rynku hiszpańskim, zaś Komisja wniosła o obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami postępowania. Należy zatem obciążyć Acerinox kosztami postępowania w tym zakresie, zgodnie z art. 69 § 2 akapit pierwszy tego regulaminu. W pozostałym zakresie nie ma żadnych podstaw do zmiany sentencji wyroku w sprawie Acerinox przeciwko Komisji.

IX — Wnioski

212. W oparciu o całość powyższych rozważań proponuję zatem Trybunałowi orzec:

- „1) Wyrok Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich wydany w dniu 13 grudnia 2001 r. w sprawie T-48/98 Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox) przeciwko Komisji zostaje uchylony w zakresie, w jakim oddalono zarzut podniesiony przez wnoszącą odwołanie, oparty na braku jej uczestnictwa w kartelu na rynku hiszpańskim.
- 2) W pozostałym zakresie odwołania zostają oddalone.
- 3) Skarga o stwierdzenie nieważności wniesiona przez Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox) zostaje oddalona.
- 4) Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox), ThyssenKrupp Stainless GmbH i ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA zostają obciążone kosztami, jakie poniosły w postępowaniach odwoławczych, jak również kosztami poniesionymi przez Komisję Wspólnot Europejskich w ramach tych postępowań.
- 5) Compañía Española para la Fabricación de Aceros Inoxidables, SA (Acerinox) zostaje obciążona kosztami postępowania, jakie poniosła w pierwszej instancji, jak również kosztami poniesionymi przez Komisję Wspólnot Europejskich w tym postępowaniu w dwóch trzecich ich wysokości. Komisja zostaje obciążona jedną trzecią kosztów, jakie poniosła we wspomnianym postępowaniu”.